Jaargang 115. Zondag, 7 December 1856. No. 147.

GRONINGER COURANT.

ALGEMEEN DAGBLAD

voor de Stad en Provincie Groningen.

Bij deze Courant is verzonden *Bijblad* no. 32, inhoudende: *Verslag van de handelingen van den Gemeenteraad te Groningen en der Staten Generaal.*

VERKOOP VAN KAPHOUT, VERHURING VAN BOEKWEITVEEN, Verkoop van Veenvergraving.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *Groningen* maken bekend, dat door Mr. **J. L. TRIP**, Rentmeester van de Stads-Veenen en *Ter Apel*, onder hunne nadere goedkeuring, ten overstaan van Mr. **J. S. G. KONING**, Notaris te *Wedde*,

1) Op Zaturdag den 20sten December 1856, precies te 10 uur des morgens (zamenkomst ten huize van den Commandeur te *Ter Apel*), op het terrein ter verkoop, zullen worden geveild: **100** Perceelen **ELZEN en BERKEN HAKHOUT**, te *Ter Apel*, geschikt voor het gebruik van Stoeldraaijers en Besemmakers, alsmede tot Takkebossen voor Bakkers en tot Brandhout.

2) Op Maandag den 22sten December 1856, precies te 10 uur 's morgens (zamenkomst bij den Verlaatsmeester ZWARTS, te *Stads-Musselkanaal*), op het terrein ter verhuring, zullen worden geveild: **tien** Perceelen **BOEKWEITVEEN**, achter den 2den afdraai bijlangs het *Stads-Musselkanaal*, Westkant; — **vier** Perceelen tusschen de beide afdraaijen Noordkant; — en **achttien** Perceelen op de Stadsplaatsen no. 1, 2 en 3 in de 30 roe, tusschen den mond van *Buinen* en den afdraai; ieder Perceel groot pl. m. een half Bunder.

3) Op Maandag den 22sten December 1856, des avonds precies te 6 uur, ten Huize van den Verlaatsmeester HUIZINGA, te *Stads-Kanaal*, zullen worden geveild,

ter verkoop:

a. de **VERGRAVING** van 6 putten **VEEN**, gelegen te *Ter Apel* nabij den Munnikkedijk, zoo aan de Zuid- als aan de Noordzijde der splitting van den hoofddraai van den tweeden Valther mond.

b. de **VERGRAVING** van twee Perceelen **VEEN**, gelegen in de zoogenoemde Stads 30 roe, achter den tweeden afdraai Oostkant van het *Stads-Musselkanaal*, bijlangs de 4de, 5de en 6de opsplitting; en

ter verhuring:

c. **vier** Perceelen **BOEKWEITVEEN**, Zuidkant bijlangs den 2den mond van *Gieten*.

GRONINGEN, 26 November 1856.

De Burgemeester en Wethouders voornd.: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA.

NIEUWSTIJDINGEN.

RUSLAND.

De dagbladen van het Russische gouvernement berigten, dat het garnizoen van Astrakan in de maand October j.l. met drieduizend man versterkt is. Ook hieruit maakt men op, dat de omstreken der Kaspische zee het tooneel van belangrijke gebeurtenissen zouden kunnen worden.

ITALIË.

Nadere berigten uit Sicilië ontbreken. Alvorens die aangekomen zijn, blijft het onmogelijk den aard der beweging te karakteriseren, te meer daar de verschillende lezingen zeer uit elkander loopen. Zoo wordt onder anderen gezegd, dat de opstand zich niet tot Cefalu, een stadje in de nabijheid van Palermo bepaald, maar zich tot Palermo en andere plaatsen uitgebreid zou hebben. Zoo luiden althans de over Engeland aangekomen tijdingen. Wat hier van zij, dit is zeker, dat de troepen op het eiland nog onlangs versterkingen hebben ontvangen, en dat de Napelsche regering in de tegenwoordige omstandigheden te zeer op hare hoede is, dan dat men zou kunnen denken aan het slagen van een algemeenen opstand.

Te Napels zelf is de rust niet gestoord geworden, doch in de provinciën heerscht eene groote spanning. In den jongsten tijd zijn te Salerno zeer veel personen in hechtenis genomen. Eene daar woonachtige familie, *Mignoni* genaamd, tegen welke de regering achterdocht had opgevat en wier leden daarom gekerkerd werden, was het voorwerp eener volksdemonstratie, waarbij verscheidene gendarmes gekwetst werden. Overigens is te Salerno en in het gansche district Vallo het misnoegen algemeen. Te Napels, alwaar men regtstreeks onder de oogen der politie is, worden in het geheim pogingen aangewend om de soldaten tot de volksmeening over te halen. In die stad is een adres aan het leger verspreid, waarin het door de patriotten wordt opgeëischt om, in geval van oproer, het volk te ondersteunen.

Men twijfelt ook nog niet aan de vreedzame regeling der verwikkelingen tusschen Napels en de Westersche mogendheden, ofschoon het velen toch eens benieuwen zal, hoe Engeland, en vooral de Engelsche pers, zich zal houden, nu een oproer is uitgebroken, dat men in Brittanje zoo klaarblijkelijk gewenscht heeft.

— De Keizer van Oostenrijk heeft, naar uit Venetië van den 2den dezer getelegrafeerd wordt, wederom eene amnestie uitgevaardigd, ten gevolge waarvan 70 staatkundige veroordeelde personen ten eenenmale ontheven worden van de tegen hen uitgesproken straffen, en voorts bij beschikking bepaald, dat het beslag gelegd op de bezittingen van staatkundig-uitgewekenen, volkomen en onvoorwaardelijk is opgeheven.

— De dagbladen hebben gewaagd van eene verordening, door den groot-inquisiteur, pater *Airaldi*, onlangs te Ancona uitgevaardigd, en zonderlinge bepalingen tegen ketters, Joden, toovenaars enz. bevattende. Het Katholijke dagblad *l'Univers* deelt thans mede, dat dit stuk, uit eene vroegere eeuw dagteekenende, door den heer *Airaldi* in onverstandigen ijver uit het stof te voorschijn gehaald en op nieuw afkondigd is, maar dat deze eigenmagtige stap door de hooge overheid der Kerk berispt en gewraakt is.

SPANJE.

Het ministerie heeft besloten de Cortes bijeen te roepen; doch het schijnt voornemens te zijn de buitendien reeds beperkte regten, welke door de grondwet van 1845 aan de Cortes zijn toegekend, nog meer te verkorten. Onder de ministeriële beraadslagingen maakt namelijk het plan om de Spaansche kamer der Cortes naar den vorm van het Fransche wetgevende ligchaam in te rigten, een punt van discussie uit. Niet slechts zal aan de kamer een reglement van orde opgedrongen worden, doch ook de openbare zittingen zullen worden afgeschaft. Ten gevolge van dit reglement van orde mag — naar eenige leden van het ministerie, die door het hof daartoe worden aangespoord, voorstellen — geen afgevaardigde een wetsvoorstel doen, zonder dat dit door den koninklijken raad onderzocht en goedgekeurd is. De heer *Pidal* verzet zich tegen deze schendingen der grondwet; en tracht bovenal de openbaarheid der kamer te handhaven, — een regt, dat door de aanhangers van het hof het meest zal worden betwist. Deze »zachte overgang" van het ministerie *Narvaez* tot het absolutismus kwam het hof te gewenschter voor, omdat de moderados daardoor gecompromitteerd en genoodzaakt zouden worden om elk ander ministerie te ondersteunen. Zal echter *Narvaez* aan deze slecht bedekte staatsgreep de hand leenen? Dit valt naar al hetgeen men verneemt zeer te betwijfelen. Zijne meest intieme vrienden verzekeren, dat de maarschalk geen jota van de door hem gehuldigde grondwet intrekken, doch met haar staan en vallen zal.

De *Regeneracion*, de Spaansche *Univers*, zegt, over de inquisitie sprekende, dat, »met het oog op den loop der zaken, zij wel geneigd is te gelooven, dat eenige kleine roosteringen geen slechte uitwerking zouden hebben."

DUITSCHLAND.

De Pruissische kamer van afgevaardigden heeft den graaf *Eulenburg* met 175 van de 265 stemmen tot voorzitter gekozen. De graaf *Schwerin*, kandidaat der liberale partij, had 88 stemmen verkregen.

ZWITSERLAND.

Uit Bern meldt men, dat de betrekkingen van den Pruissischen gezant, den heer *v. Sydow*, met den bondsraad, thans zoo goed als afgebroken zijn. De Pruissische regering zal, naar men van goederhand verzekert, in geene regtstreeksche onderhandeling meer treden met den bondsraad betreffende de zaak van Neufchâtel, tenzij men te Bern mogt besluiten, een weg in te slaan, welke konde leiden tot het voldoen der Pruissische vorderingen. Met deze opgaven stemt nagenoeg overeen hetgeen van eene goed- onderrigte zijde uit Berlijn gemeld wordt, volgens hetwelk de Pruissische regering, ten gevolge van het jongste weigerend antwoord van den bondsraad op het verzoek tot invrijheidstelling der opstandelingen, in eene uitdrukkelijke en plegtige verklaring de opheffing der diplomatische betrekking met Zwitserland zal afkondigen.

DENEMARKEN.

De Koning heeft aan negentien voormalige Deensche officieren, die in 1848 in het Sleeswijk-Holsteinsche leger gediend hebben, volkomen gratie verleend en hun toegestaan naar het vaderland terug te keeren.

Eene deputatie uit Lauenburg heeft den Koning van Denemarken een adres aangeboden, waarbij verzocht wordt dat de voorgenomen verkoop van domeinen in Lauenburg voorloopig gestaakt worde. Men wil dat de Koning haar gunstig heeft ontvangen.

GROOT-BRITTANJE.

L.l. Zaturdag is te Londen een stoomschip van stapel gelaten tot een geschenk voor den Keizer van Japan.

— De regering heeft aan den kommandant van het Engelsch maritiem station in de West-Indiën het bevel toegezonden, om de havens van Nieuw Grenada te blokkeren.

De *Times* hoopt dat deze maatregel er toe moge bijdragen, om de Zuid-Amerikaansche regeringen, en voornamelijk die van Mexico en Venezuela, aan te sporen tot het voldoen harer geldelijke verpligtingen.

— Volgens de berigten die de jongste landpost in Engeland aangebragt heeft, is de expeditie, welke in Britsch Indië ter zake van de Afghaansche vesting Herat tegen den Schach van Perzië was uitgerust, reeds onder weg naar de Perzische golf. Niet minder dan tweeendertig transportschepen, te zamen 30,000 ton metende, waren in dienst gesteld om de landmagt over te brengen; buitendien zouden zeven stoomoorlogsschepen van de grootste soort deel van de expeditie uitmaken. Het laatste wat men te Bombay aangaande Herat vernomen had, was dat de Perzische troepen in het laatst der maand Augustus door verraad binnen die vesting gedrongen, maar met een aanmerkelijk verlies weder daaruit gedreven waren.

— De laatste tijdingen uit China vermelden een feit, dat tot ernstige botsingen tusschen het Hemelsche Rijk en Enge-[illegible] hebben een Engelsch vaartuig doen aanhouden — er wordt niet bij gemeld waarom — en op hun bevel is de geheele equipage onthoofd. De Engelsche consul heeft om ophelderingen gevraagd, maar die niet verkregen. Twee stoomschepen, de *Sampson* en de *Encounter*, zijn van Hong-Kong naar Whampoa met aanzienlijke strijdkrachten aan boord vertrokken.

FRANKRIJK.

Volgens de jongste berigten, is het thans zeker, dat de Parijsche conferentie weder bijeenkomen zal om de geschillen, die bij de uitvoering van het vredesverdrag opgerezen zijn, te beslechten; doch het tijdstip der nieuwe bijeenkomst is nog niet definitief vastgesteld. Ook schijnt men het nog niet geheel eens te zijn omtrent de plaats der bijeenkomst.

Wat den tijd van het congres betreft, zoo wordt gesproken van den 15den of 20sten December. Aangaande de plaats van bijeenkomst wil de Londensche *Globe* weten, dat de heropening van het congres waarschijnlijk te Parijs zal gehouden worden. Verder wordt daarin gezegd, dat Engeland eigenlijk de bijeenkomst van dit congres noodeloos acht, daar Ruslands eischen op Bolgrad en het Slangen-eiland ongegrond zijn; doch Engeland heeft alleen toegegeven aan den wensch der geallieërden, ten einde op die conferentie met klem Ruslands eischen te kunnen bestrijden.

»Indien derhalve (dus vervolgt het genoemde ministeriële blad) de regering deze bijeenkomst niet wil verhinderen, vertrouwen wij, dat zij eene bepaalde voorwaarde aan zal verbinden, dat geene andere aangelegenheden dan de aan het congres onderworpene in beraadslaging zullen mogen worden genomen; — dat daarop geene herziening van het verdrag zal mogen plaats hebben, en dat het regt verstand daarvan zal worden uitgemaakt op eene wijze, dat deswege in 't vervolg geen verschil meer zal kunnen zijn. Elke andere weg zoude eene afwijking wezen van dien geest van standvastigheid door welken lord *Palmerston* en lord *Clarendon* steeds zijn bezield geweest, en in welken zij op de ernstige en eenstemmige ondersteuning van het land hebben kunnen rekenen. Met hunne toestemming te geven aan een congres, verklaren zij niet meer, dan dat zij overtuigd zijn van de regtmatigheid van hunne bedoelingen; dat zij vertrouwen stellen in de eerlijkheid en waarheidsliefde van hunne bondgenooten, en alzoo geen bezwaar vinden om de zaak aan het oordeel van een regtvaardigen regter op te dragen. Terwijl men op deze wijze een geallieërde te gemoet komt, zal het land ontwaren, dat daarmede geene onderwerpen worden ten offer gebragt, waarop het een ontwijfelbaar regt kan doen gelden.

De *Constitutionnel* meldt, dat de mogendheden eenstemmig zich verklaard hebben voor de heropening van het congres tot regeling van de nog aanhangige punten van verschil. Het blad meent, dat alle moeijelijkheden weldra door de ontruiming van het Turksche grondgebied zullen worden opgeheven.

— De vlag wappert op de Tuileriën, ten teeken dat het hoofd van den staat deze keizerlijke residentie weder heeft betrokken. Sedert *Napoleon I* zijne legers aanvoerde, herinnert men zich niet dat eenig souverein van Frankrijk zoo langen tijd uit de hoofdstad verwijderd gebleven is als nu *Napoleon III*. De buitenlandsche bladen hebben dan ook meermalen aanleiding genomen om over nomaden-staatkunde te spreken, als zij van besluiten te Plombières en te Biarritz geteekend, te lezen gaven. Doch in Frankrijk heeft men dat anders opgevat; meerdere departementen hebben zich gevleid gevoeld over de eer van 's Keizers bezoek. In Parijs daarentegen zag men het met leede oogen. De Parijzenaars beschouwen den vorst en het hof als iets dat hun uitsluitend toebehoort, en de winkeliers en arbeiders, die van de feesten en partijen aan het hof en bij de hooge ambtenaren bestaan, zien het als eene soort van onregt aan, wanneer de voorname klant hun voor eenigen tijd gaat ontglippen. Zoo alles gebeurt wat men verhaalt van de vele feesten, die dezen winter gevierd zullen worden, dan kunnen de Parijsche neringdoenden zeker zijn hunne schade van het zomersaizoen vergoed te zien. Reeds mogen zij tevreden zijn over het bal in de opera, ten voordeele der armen van het 12de arrondissement, waar eene onbeschrijfbare weelde en pracht geheerscht hebben. Een spotvogel maakte bij deze gelegenheid dan ook de aanmerking, dat de kostbare toiletten bij de dragers grooter armoede zullen te weeg brengen, dan door de hooge entrée is kunnen gelenigd worden.

Maandag heeft de Keizer, in burgerkleeding en slechts van één adjudant vergezeld, in zijn phaeton, dien hij zelf bestuurde, een rid gedaan door de rue Rivoli tot in de voorstad Saint-Antoine, van waar hij door andere straten naar den tuin der Tuileriën terugkeerde, door welken hij zich te voet naar het paleis begaf.

— De *Moniteur* bevat weder een uitvoerig verslag nu van den prefect der Seine, hetwelk zeer de algemeene belangstelling wekt, en waarin de hoop staat uitgedrukt, dat voor het vervolg het evenwigt tusschen de ontvangsten en uitgaven zal kunnen bewaard blijven. Als een middel om hiertoe te geraken, schijnt men de openbare werken binnen een engeren kring te zullen beperken.

— Eene telegrafische depêche vermeldt het vergaan van de trans-atlantische stoompaket *le Lyonnais* van de Fransch-Amerikaansche maatschappij. Dat vaartuig, bestemd naar Havre, had op den 1sten November New-York verlaten en was den volgenden dag door een onbekend gebleven vaartuig aangezeild, waarna het was gezonken. Tot dusver waren van de 40 passagiers slechts 5 en van de 150 personen der bemanning en reizigers der 2de kl. slechts 11 teruggevonden.

BELGIË.

De kamer der afgevaardigden heeft in hare zitting van Maandag, met 50 tegen 8 stemmen, het ontwerp van wet aangenomen, strekkende om voor het departement van publieke werken een crediet van 6 millioen te openen, ten einde de ijzeren spoorwegen en de telegrafische lijnen voort te zetten.

Wanneer men bedenkt, dat België reeds een spoorwegnet bezit, dat, in verhouding tot de grootte van dat land, uitgebreider is dan in eenig ander land van Europa, dan mag deze onbekrompene uitgave ook wel eens aan andere wetgevende vergaderingen als voorbeeld ter navolging worden aanbevolen.

De Belgische volksvertegenwoordigers weten te redeneren op hunnen tijd (dit hebben de hoogstgewigtige discussiën over de vrijheid van onderwijs in de vorige week getoond), maar zij vergeten daarbij ook niet te handelen, en schromen geene uitgaven, die strekken moeten om den bloei en de welvaart des lands te verhoogen.

De commissie uit de kamer der vertegenwoordigers, belast met het overgeven aan den Koning van het adres van antwoord op de troonrede, is j.l. Zondag door den Vorst ontvangen. 's Konings antwoord aan de commissie bestond niet uit de bij zulk eene gelegenheid gewone uitdrukking, en verdient daarom opmerking. In plaats van zich tot de gebruikelijke dankbetuiging te bepalen, voegde de Koning er deze gewigtige woorden bij: »de werkzaamheden dezer belangrijke zitting zijn op waardige wijze begonnen."

Deze zinspeling op de merkwaardige discussie over het adres — zegt eene correspondentie der *Amst. Ct.* — bewijst dat de Koning innig verheugd is over den uitslag dier beraadslaging: d. i. de volkomen verwerping door de regering van de dweepzuchtige leerstellingen, die tot de mandementen van Gent en Brugge hebben aanleiding gegeven. Overigens — zoo vervolgt die correspondentie — heeft de Koning het niet daarbij gelaten, en ik ben in staat u mede te deelen, dat in een gesprek, dat hij na afloop der officiële audiëntie met een der leden van de commissie hield, hij over de zuiver-clericalen eene meening uitte, die ik, om den vertrouwelijken aard dier mededeeling, u niet woordelijk mag overbrengen, maar die niet veel verschilt [illegible] deze met den naam van *domkoppen* of *idioten* (*crétins*) bestempelde.

Reeds heb ik u gemeld, welken onaangenamen indruk dit epitheton op de regterzijde heeft te weeg gebragt; ik kan hier nog bijvoegen, dat inderdaad na afloop der zitting verscheidene leden van die partij den minister verzocht hebben, die zinsnede van zijne redevoering niet in den *Moniteur* te doen opnemen. De heer *de Decker* heeft van de vermelding van het woord *crétins* in het officiële blad niet willen afzien.

— De dagbladen deelen thans het wets-ontwerp mede betreffende den in- en uitvoer van levensmiddelen, 't welk de Regering in de zitting van den 26sten November heeft voorgesteld. De Regering heeft geoordeeld, dat zij nog geene wets-bepaling tot difinitive regeling van deze aangelegenheid heeft kunnen voordragen, omdat de toestand in Europa nog niet tot vastheid en regelmaat is teruggekomen. De Regering heeft alsnu voorgesteld, om de sedert eenige jaren geldende bepalingen, en meer in 't bijzonder het verbod van uitvoer van sommige graansoorten, aardappelen en andere levensmiddelen, tot aan het einde van het volgende jaar in stand te houden.

NEDERLAND.

's GRAVENHAGE, 4 December.

Bij kon. besluit van den 29sten Nov. is de heer *W. A. de Laat de Kanter jr.*, ontvanger der registratie en domeinen te Kortgene, in gelijke betrekking verplaatst naar Gulpen.

Bij besluit van den 2den Dec. zijn tot ontvangers benoemd te Hoogwoud c.a., de heer *A. H. Crap Hellingman*, thans ontvanger te Wieringerwaard; te Wieringerwaard, de heer *G. Overhoff*, te Oudewater.

— H. M. de Koningin heeft Maandag in een bijzonder gehoor ontvangen den Russischen admiraal *Glasenapp*. Deze heer, door zijne regering belast met het in oogenschouw nemen van het zeewezen van onderscheidene staten, is Dingsdag uit de residentie vertrokken en heeft zich naar Vlissingen begeven.

— In de residentie is aangekomen en aan het hôtel *Paulez* afgestapt de heer *Arthur Hankey*, komende van Londen. Deze heer is een der voornaamste belanghebbenden bij de hier te lande aan te leggen spoorwegen.

— Maandag den 1sten dezer is te Luxemburg de onderstaande proclamatie bekend geworden:

»Wij *Willem III*, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groothertog van Luxemburg enz. enz.

»*Luxemburgers!*

»Wij hadden de kamer van afgevaardigden tot loyale medewerking uitgenoodigd, om in de constitutie van 1848 zekere, wijzigingen te brengen, die haren grond hebben niet in willekeur maar in tractaten die voor het land verbindend zijn.

»Tot ons leedwezen is deze medewerking, in weerwil van de welwillende en verzoenende pogingen van onzen wel beminden broeder en stadhouder, geweigerd geworden.

»Men heeft de goede bedoelingen van de gematigde mannen verlamd. Men heeft onze voorstellen, zelfs wat den vorm betreft, niet willen ontvangen op de wijze waarop zij aanspraak hebben: het onderzoek dier voorstellen is willekeurig verhinderd. Onze waardigheid, onze prerogatieven en de regten des lands zijn op deze wijze ten zeerste beleedigd.

»Uit kracht van onze souvereine regten, in het gevoel van onze pligten jegens onze bondgenooten en ten opzigte van onze onderdanen, hernemen wij aldus de magt, die onafscheidelijk is van onze kroon; wij erkennen de verpligtingen, die door tractaten aan het hertogdom opgelegd zijn en verzekeren aan onze onderdanen het genot van ware vrijheden en waarborgen.

»Luxemburgers! De constitutie van 1848, het werk van een tijd van beroering en donkere vooruitzigten, was in den hoogsten graad gebrekkig.

»Het is ons niet mogen gelukken u, door het orgaan van uwe vertegenwoordigers, aan eene verzoenende hervorming te zien deel nemen; maar wij zijn overtuigd, dat diegenen onder u, welke in hun hart hunnen vorst en hun land waarlijk lief hebben, met voldoening, en dat allen met eerbied en onderwerping de uitdrukking van onzen wil zullen vernemen.

»Doet ons daardoor een voorleden vergeten, dat ons droevige

herinneringen heeft achtergelaten, en tracht door eendragt en vaderlandsliefde te bewerken, dat de vrijheden en waarborgen, welke wij u heden met vrijen en volkomen wil verzekeren, heilzame vruchten voor het land dragen. Daardoor zult gij u de vaderlijke voorzorg en toegenegenheid waardig toonen, die wij altijd jegens u gekoesterd hebben en welke wij gelukkig zijn zullen voor u allen en ieder uwer te kunnen blijven koesteren.

'S GRAVENHAGE, 27 November 1856.

WILLEM.

Hierop volgt de ordonnantie, waarbij de constitutie verklaard wordt herzien te zijn naar de bepalingen die overeenkomen met het vroeger aangeboden ontwerp.

Die ordonnantie draagt aan het hoofd de volgende inleiding:

» Wij WILLEM III; enz.

» In overweging, dat de constitutie van den 9den Julij 1848, het werk van tijden van beroering, bepalingen inhoudt die indruischen tegen de grondbeginselen van den Duitschen bond, waarvan het groothertogdom Luxemburg een gedeelte uitmaakt, volgens de acten en verdragen, waarbij het als een onafhankelijke staat erkend is; overwegende dat wij de loyale medewerking der kamer van afgevaardigden ingeroepen hebben tot vervulling van dezen bondspligt, om de constitutie van het groothertogdom met die beginselen in overeenstemming te brengen, maar dat de gebeurtenissen in de kamer eene herziening in den vorm, zoo als die door de constitutie is voorgeschreven, onmogelijk gemaakt en tevens de prerogativen der kroon, krachtens dezelfde constitutie uitgeoefend wordende, ten zeerste geschonden hebben;

» Willende den pligt vervullen, welke onze eigenschap als bondsvorst ons oplegt, en tevens aan onze Luxemburgsche onderdanen een bestuur waarborgen, waardoor de ware vrijheden en waarborgen beschermd worden;

Zoo hebben wij besloten en bevolen, zoo als wij besluiten en bevelen als volgt:

(*Volgen de artikelen der constitutie*).

Het *Hand.bl.* laat zich over deze aangelegenheid o.a. aldus uit:

Wel was de toestand in Luxemburg sedert eenige weken gespannen en liet het zich voorzien, dat òf het ministerie *Simons* òf de oppositie zoude moeten wijken. Maar men mogt zich toch nog met eene meer grondwettige oplossing der bestaande zwarigheden vleijen, te meer omdat van den voorgewenden dwang der Duitsche bondsvergadering noch door daden, noch zelfs door officiële verklaringen van eenige Duitsche mogendheid was gebleken.

Hoe het ook zij, zelfs nadat men de woorden van prins *Hendrik* tot de kamer en tot de officieren van het garnizoen had vernomen, durfden, konden, mogten wij nog niet denken, dat de Groothertogelijke Regering zóóver zoude gaan, om op inconstitutionele wijze de constitutie buiten werking te stellen.

De *Arnh. Ct.* zegt hierover:

Die Luxemburgsche voorvallen maken hier te lande diepen indruk. De eerlijke en trouwe bevolking van dat kleine landje verdient geheel onze sympathie. Van het jaar 1815 tot 1830 maakte Luxemburg feitelijk, tot 1839 regtens, deel uit van ons land, en nog heden zijn wij er mede verbonden door het genot van hetzelfde voorregt, dat een vorst uit het stamhuis van Oranje over ons beiden regeert.

— Met de laatst aangekomen landpost is bij het departement van koloniën, van den gouverneur-generaal van Ned. Indië de voorloopige mededeeling ontvangen, dat de Oost-Indische maatschappij van administratie en lijfrente in het begin van de maand Augustus 1856 met den 1sten luitenant der genie *D. Maarschalk* eene overeenkomst heeft aangegaan omtrent het opmaken van een project voor den aanleg van eenen spoorweg tusschen Batavia en Buitenzorg.

Onder toezigt van den ingenieur der 1ste klasse *W. L. Brock*, chef van de eerste waterstaats-afdeeling op Java, is met de vereischte opnamen en onderzoekingen in de laatste helft dier maand reeds een begin gemaakt, zoodat het zich laat aanzien, dat de genoemde maatschappij over eenige maanden in staat zal zijn, in nader overleg te treden nopens de voorwaarden, waarop de concessie voor den aanleg van den spoorweg zal kunnen worden verleend.

AMSTERDAM, 4 December.

Nadat in de zitting van Woensdag avond het getuigenverhoor in de zaak van den heelkundige *Pfeiffer* te Bussum voor het provinciaal geregtshof alhier was afgeloopen, is de zitting van gisteren aangevangen met het requisitoir van het openbaar ministerie, welke functie in deze zaak door den advokaat-generaal mr. *E. E. Karsebeom* werd waargenomen. Z. ed. ... en volgehouden, en na eene even hartelijke als aandoenlijke toespraak aan den beschuldigde, geëischt schuldigverklaring aan moedwillingen doodslag met voorbedachten rade, en diensvolgens veroordeeling tot de straf des doods.

Na een half uur pauze, werd door den president het woord aan den door *Pfeiffer* gekozen verdediger, mr. *R. H. van Hees*, verleend. In het breede werden door dezen ontvouwd de omstandigheden, ook uit het vroeger leven der beide echtgenooten, die tot de verschrikkelijke misdaad hebben aanleiding gegeven, en werd op het verzachtende gewezen, dat uit een en ander bij de beschouwing van het misdrijf voortvloeit. Het aanwezen van *praemeditatie* werd door spreker ten volste ontkend, en dit beweren breedvoerig betoogd, naar aanleiding van hetgeen daaromtrent door het o. m. was in het midden gebragt. Ten slotte wees spreker, als op verzachtende omstandigheden, op de veelvuldige *provocatiën* van de zijde der verslagene gedurende hunnen ongelukkigen echt, en op de aan razernij grenzende woede, die door jaloezij in het hart des aders was opgewekt.

Op die gronden concludeerde de verdediger tot eene correctionele straf en besloot met een ernstig woord tot den beschuldigde en tot het publiek.

De uitspraak is bepaald op den 10den Dec. a.s.

— Uit N. Diep wordt het volgende geschreven: In den loop dezer week werd hier een vogel geknipt, die, ware hij ontvlugt, zijne betrekkingen zeker in de grootste ongelegenheid had gestort. Bij de uitklaring van eene der op Londen varende stoombooten meldde zich een jong mensch met eene dame als passagiers aan naar Londen; naar zijne papieren gevraagd, antwoordde hij die niet te bezitten. Daar men eenigen argwaan omtrent dat jonge mensch koesterde, bleef men aan het vragen, en kwam hij ten laatste tot de bekentenis, dat hij zonder verlof op zijne medgezelle, met deze wilde vlugten naar Londen. Men vond bij hem eene zeer belangrijke som aan bankpapier, die hij uit zijns ouders huis had medegenomen. Onmiddellijk telegrafeerde men naar zijnen vader, een aanzienlijk koopman te A., en na ontvangen berigt werd hij in een rijtuig naar zijne betrekkingen teruggebragt. De bedoelde jongeling was slechts 18 jaren oud en zijne favorite, eene dame die zich gewillig voor deze schaakpartij prêteerde, was 25 jaren oud. De laatste heeft men met de nachtschuit naar hare woonplaats doen vertrekken, waartoe deze en gene medelijdende haar eerst reisgeld moest verstrekken.

— Men schrijft uit 's Hertogenbosch aan de *Tijd*: » Het heeft Z. H. Paus *Pius IX* behaagd aan den heer *P. N. Verhoeven*, boekdrukker alhier, den titel te verleenen van drukker en boekhandelaar van Zijne Heiligheid. Een voorregt, waarmede zijne stad- en geloofsgenooten en zijne talrijke vrienden hem hartelijk geluk wenschen.

UTRECHT, 4 December.

Naar men verneemt, zijn in de afgeloopene maand door de firma *Paul van Vlissingen en Co.* te Amsterdam, aan 's rijks hulpmunt alhier afgeleverd elf millioen koperen platen voor ½ centstukken en acht millioen idem voor 2½ centstukken (in een vorig berigt werd bij vergissing gesproken van 1½ centstukken), bestemd voor de munting der koperen pasmunt voor Neêrlandsch Indië. Nog zijn in dezelfde maand door den rijksmuntmeester van hier naar verschillende schepen verzonden, 400 vaten gemunte 1 centstukken, ieder vat inhoudende 40,000 stukken, bestemd voor Oost-Indië.

ASSEN, 5 December.

Bij kon. besluit van den 30sten Nov. is de heer *W. A. van der Feltz* benoemd tot burgemeester der gemeente Assen, in te gaan met den 1sten Januarij 1857.

GRONINGEN, 6 December.

Bij het ter perse leggen dezer was de Hollandsche post nog niet aangekomen.

— Uit aanmerking van de belangrijke deelneming, welke het Instituut voor Doofstommen alhier bij de landbewoners in deze provincie thans vindt, en die blijkt uit de toetreding van personen tot het lidmaatschap en de oprigting van verschillende nieuwe departementen in dit gewest, heeft, naar wij vernemen, de hoofddirectie dier inrigting bepaald, dat er voortaan, behalve de gewone Woensdaagsche publieke les, nog op den *derden Dingsdag van elke maand*, 's voormiddags te 11 uur, eene buitengewone publieke les zal gehouden worden, waarbij alle personen, buiten de stad Groningen woonachtig, alsmede de alhier gevestigde leden des Instituuts, vrijen toegang zullen hebben. Het doel van dezen maatregel is, om aan de ingezetenen te lande meer gelegenheid te geven, om bekend te worden met de inrigting en de weldadige strekking van het genoemde liefdadige Instituut, en ook daardoor nog de belangstelling in hetzelve te verhoogen. — De eerste der bedoelde lessen zal plaats hebben op Dingsdag den 17den December aanstaande.

— Sedert de vorige opgaven zijn bij den commissaris des Konings ontvangen de navolgende giften, tot leniging van den nood der bewoners van het eiland *Groot Sangir*, in Nederlandsch-Indië, uit de gemeenten Hoogkerk *f* 13,00 en Nieuwolda *f* 13,47.

— De gedeputeerde staten van deze provincie hebben ter kennis van het publiek gebragt, dat de commissie belast met de keuring der dekhengsten in deze provincie, in het jaar 1857 zal zijn zamengesteld als volgt: de heeren K. K. DE WAARD, voorzitter, C. GEERTSEMA, en J. T. HUISMAN, alle drie leden der commissie van landbouw; H. D. HAMMING, wethouder der gemeente Aduard; E. E. HAMSTER, landbouwer te Nieuwolda; beide als deskundigen buiten de commissie van landbouw benoemd.

— Onder verwijzing naar hetgeen door den minister van binnenl. zaken is medegedeeld omtrent den tegenwoordigen stand van alle spoorwegplannen in ons land (zie het bijblad), deelen wij hier nog mede, dat, volgens een bij de *Drentsche Courant* ontvangen telegrafisch berigt, de heer DULL, van Almelo, ook concessie vraagt voor eene vertakking van den spoorweg, waarvoor door hem voorloopige concessie is erlangd, welke vertakking zou loopen van Beetsterzwaag naar Assen. De heer DULL is achterlijk met de storting van zijn borgtogt.

De Maatschappij tot redding van drenkelingen.

Onder de verschillende maatschappijen, tot heil der menschheid opgerigt, bekleedt voorzeker die wier naam hierboven staat, eene vóorname plaats. Die maatschappij is echter niet zoo algemeen bekend als zij zulks verdient.

Het kan daarom niet ongepast zijn die maatschappij en hare bedoelingen ook aan eenen meer uitgebreiden kring bekend te doen worden; weshalve wij het volgende, aan de *Tielsche Ct.* ontleend, mededeelen:

De maatschappij tot redding van drenkelingen werd opgerigt te Amsterdam den 6den Augustus 1767. De heer JAKOB DE CLERCQ was de man die het denkbeeld daartoe opvatte, en de heeren GIJSBERT ANTWERPEN VERBRUGGEN en CORNELIS VAN ENGELEN waren de eersten die met hem geheel instemden, terwijl zeer spoedig nog een zevental anderen zich aan dit drietal aansloten.

Het in ons oogmerk niet in het breede uit te weiden over al het lofwaardige door die maatschappij verrigt. Wij willen alleen dit vermelden, dat, sedert 1767 tot en met 1853 door haar werden uitgereikt 2627 gouden medailles, of daarmede gelijkstaande bekrooningen, benevens 963 buitengewone zilveren medailles, of belooningen in geld.

En wie zal opgeven hoeveel anders verlorene menschenlevens, ook in andere landen, die ons Vaderland in de oprigting gevolgd zijn, door haar aan de zamenleving zijn teruggegeven!

Maar niettegenstaande de maatschappij reeds zooveel jaren bestaat, het veroordeel, om opgehaalde drenkelingen dadelijk te behandelen, is nog niet weggenomen, althans veel te veel zijn nog de voorbeelden van de treurige gevolgen, die men van het tegendeel verneemt.

En dat alles, terwijl er gevallen bestaan van drenkelingen, die na een verblijven in het water van 1 tot 3 uren zelfs, door de onvermoeide, maar daarbij ook wél aangebragte pogingen, in het leven als teruggeroepen zijn!

Om de bedoelingen van de maatschappij tot redding van drenkelingen in de hand te werken, heeft de M. t. N. v. 't Algem. het volgende in een harer jaarboekjes opgenomen, hetwelk voorzeker verdient hier eene plaats te vinden.

» Zonder toestemming der politie heeft ieder vrijheid drenkelingen uit het water op te halen, en dan aan hen middelen aan te wenden ter opwekking van het sluimerende levensbeginsel.

» De drenkeling, zoo spoedig mogelijk uit het water gehaald, ... niet het onderst boven gehouden, maar ... herberg gebragt worden.

» De drenkeling moet terstond worden uitgekleed met warme wollen doeken afgedroogd en in een verwarmd bed, of op eene matras geplaatst worden, met het hoofd omhoog en het ligchaam een weinig op de regterzijde. Het ligchaam, de ledematen en de slapen van het hoofd moeten met warme wollen doeken, met brandewijn bevochtigd, aanhoudend gewreven worden, de handpalmen en de voetzolen geborsteld, de neus en de mond met eene penneveer, in brandewijn gedoopt, worden geprikkeld. Verder zette men den drenkeling eene warme muts op, legge warme kruiken aan zijne voeten en beenen, alsmede aan de zijden van het ligchaam, en warme doeken op den hartkuil.

» En men vergete niet, zoodra mogelijk te zenden om eenen geneesheer."

Mogt het bovenstaande bij voorkomende gevallen als nuttig werkend bevonden worden; dan voorzeker zouden wij ons verheugen, door deze regelen iets te hebben mogen medewerken ten nutte der bedoelingen der bovengenoemde heilvolle maatschappij.

LETTERNIEUWS.

Landhuishoudkundige Almanak ten dienste van Land- en Buitenman, voor het jaar 1857, onder redactie van M. D. TEENSTRA. Te *Groningen*, bij J. OOMKENS.

Gelijk geregeld telken jare, is ook weder de veertiende jaargang van dezen almanak verrijkt met eene opgave van maandelijksche tuinoefeningen, vrij gevolgd naar die van wijlen den hoogleeraar J. A UILKENS. Overigens bevat deze almanak, behalve den uitvoerigen kalender en de naauwkeurige opgave van het vertrek en de aankomst van diligences, trekschuiten, veer- en vrachtschepen, onder het mengelwerk een tweetal stukken waarvan vooral het eerste, »schadelijke insecten voor onzen gewestelijken land en tuinbouw", de aandacht der landbouwers trekken zal. Zij die weten, hoeveel nadeel door tal van insecten aan den groei van granen en andere planten wordt toegebragt, zullen ook het nut beseffen om de geaardheid dier insecten te leeren kennen, ten einde, met die kennis toegerust, zich te beter tegen al te groote schade te kunnen wapenen. Het tweede stuk behelst eene menigte spreekwijzen en opmerkingen betrekkelijk de veeteelt en eenige landbouwersgereedschappen, die velen zeker met genoegen zullen lezen Deze korte opgave moge, wij wenschen het gaarne, er toe bijdragen om den uitgever een druk debiet te bezorgen, en dit zal weder voor den ijverigen schrijver een prikkel zijn om met zijnen nuttigen arbeid voort te gaan.

Almanak voor landbouwers en veehouders voor het jaar 1857. Te *Leeuwarden* bij W. EEKHOFF.

Wij hebben weder met genoegen inzage genomen van den elfden jaargang van dezen almanak, dien we in handen van alle landbouwers en veehouders wenschten, daar hij, gelijk de titel naar waarheid uitdrukt, vele nuttige zaken bevat, die strekken kunnen om van den landbouw en de veeteelt de meeste voordeelen te trekken. Een vijftigtal stukjes over onderscheidene onderwerpen, allen met genoemde takken van volksbestaan in het naauwste verband staande, worden voor een bagatel aan de koopers van dit boekje medegedeeld. Voor verscheidenheid is dus gezorgd; en de waarde van vele artikels kan reeds worden afgemeten uit de namen van Dr. L. MULDER, VAN ITTERSUM van Hattem, BERGSMA, J SASSE, J. BOUMAN, V. H. en anderen, die hier als schrijvers optreden

Wij herhalen dan met den schrijver van het laatste blad van dezen nuttigen almanak:

Boerèn! koopt dit kleine boekje:
't Is u ligt een groote schat!

KERKNIEUWS.

Tot predikant bij de Herv. gemeente van Losdorp is met eenparige stemmen beroepen ds. W. VAN DEN BIJTEL, pred. te Gaast en Terwoude.

— Te Nijmegen zijn voor de predikantsplaats bij de Herv. gemeente op het drietal gebragt de heeren BROUWER, LAURILLARD en POELMAN.

— Ds. W. KRAIJENBELT te Overschie heeft voor de op hem uitgebragte beroepen naar de Hervormde gemeenten te Oud-Beijerland en Huizen bedankt.

CORRESPONDENTIE.

K. vraagt of het niet reeds lastig genoeg is, dat men tegenwoordig wegens gladheid, zoo uiterst voorzigtig, vooral zijne avondpromenades, langs de zoogenoemde rijpen of klein straatsteentjes zijn moet, dan dat de vrees van te vallen nog honderdmaal moet worden vergroot door die helsche schuifbanen, met willige doch ook onwillige schuivers, welke laatsten zich niet ontzien, den vreedzamen wandelaar daarmede somwijlen in onpleizirige aanraking te brengen.

TELEGRAFISCHE BERIGTEN.

Gisteren avond ontvingen wij het volgend telegrafisch berigt:

'S GRAVENHAGE, 5 December.

In de zitting der Tweede Kamer is hoofdstuk V (*buitenl. zaken*) in stemming gebragt en hebben zich 32 leden vóór en 32 tegen dit wets-ontwerp verklaard. De stemmen hebben alzoo gestaakt en zal morgen eene nieuwe stemming plaats hebben. Bij deze stemming waren afwezig de heeren *Stra..., Rochussen*, *Elout van Soeterwoude* en *Slicher van Dombu...*

De hoofdstukken VI (*Herv. en andere eeredienstsen*) en V... (*R. Kath. eeredienst*) zijn beide, na gehoudene beraadslaging, met groote meerderheid van stemmen aangenomen.

Heden wordt ons de volgende hoogst gewigtige depêche over deze zaak toegezonden:

'S GRAVENHAGE, 6 December.

De Kamer heeft heden op nieuw het geheele hoofdstuk ... binnenlandsche zaken in stemming gebragt en wederom had ... staking van stemmen plaats. Dezelfde heeren als gisteren verklaarden zich voor en tegen dat wetsontwerp.

In gevolge art. 101 der grondwet, is dit hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1857 alzoo niet aangenomen.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 6 December.

NEDERLAND Werk. Schuld	à 2¼	pCt.	63.
Dito Dito	» 3	»	—
Dito Dito	» 4	»	94¼
OOSTENRIJK Metalliek	» 5	»	74
Dito 1851 en 1852	» 2¼	»	38
Dito Nieuwe Litt. B	» 5	»	83¼
Dito Nation. Metall	» 5	»	75
SPANJE Onbep. St.	» 1¼	»	23
Dito Binnenl	» 3	»	37¼
PORTUGAL	» 3	»	44¼
RUSLAND Obl. *Hope* 1798 en 1816	» 5	»	103
Dito Dito 1828 en 1829	» 5	»	—
Dito bij *Hope*	» 4	»	—
Dito bij *Stieglitz*	» 4	»	—
N. Leening van 1855 bij *Stieglitz*, 5de serie	» 5	»	—
Dito 6de serie	» 5	»	95¼

LONDEN, 6 *December*. Consols 94¼.

PARIJS, 6 *December*. Fransche 3 pCt. 69.90.

ZEETIJDINGEN.

Binnengekomen.

AMSTERDAM 2 Dec., *Mellink* Waalstroom, Bat.; — 3 *de V...* Zorgvliet en *de Boer qq.* Hav. Paket, Havana; *Mooi* Welvaart, B...

TEXEL 3 Dec., *Rapp* Ardjoeno, Bat.; *Crap Hellingman* Gelderl... en *Haasnoot* Henriëtte, Tjilatjap; — 4 *Schuurman* Nepthunus, Bat.

VLIE 30 Nov., *Strootman* Bertha Victoria, Livorno; *Mulder* We... delina, *Stenger* Anna Margaretha Adriana, *Karst* Lambertha, *Post...* Martha, *Klein* Aeolus, Petersb.; *Mulder* Afina Agatha, Riga; *Lar...* Maria Christina, Odensee; — 1 Dec. *van Sluis* Tjakina, Oudsoen.

HELVOET 2 Dec., *Stang van Hees* v. d. Palm, Triest; *Eilts* Jan... Eikema, Messina, *Brambergen* Twee Gebroeders, *Potjer* Geertr. Jacoba, *Meihuizen* Jantje Nanninga en *Bos* Eendragt, Petersb.; *Broekema* Ida Hillechiena, Dantzig; — 3 *Feijen* Stella Maris, Petersb.; *Schabeling* de Maas en *de Boer* Catharina, Riga; *Potjer* Dankbaarheid, Koningsb...

BROUWERSHAVEN 2 Dec., *Hordijk* Broedertrouw, Bat.

VLISSINGEN 1 Dec., *Vos* Stientje Maria en *Smit* Antje, Riga.

DECIMA 14 Sept., *Kramer* Resident van Son, Bat.

MELBOURNE 1 Sept., *Guyt Jr.* Olivier van Noord, Londen.

SOERABAYA 4 Oct., *Haken* 4 Gebroeders, Bat.

TJILATJAP 12 Sept., *v. d. Meijden* Macassar en 4 Oct. *Beck W...* Anna Paulowna, Bat.

BAHIA 21 Oct., *Kuiper* Sara Elisabeth, Cette.

CALLAO 25 Oct., *Rotgans* Koerier, Chincha.

SURINAME 3 Nov., ... Alida en *Steenveld* Willem ... Carel, Amsterdam.

CURAÇAO 20 Oct., *Buikes* Santa Rosa, Amst.; — 30 *Töpper* Prins Hendrik, Bat.

KONSTANTINOPEL 12 Nov., *Visser* Willem Ernst, Malta; — 1... *Fijn* Noord-Holland, Amst.

Ter reede van ALGECIRAS 17 Nov., *Puncke* Bernardus, v. Smirna n. Amst.; *Mink* Wilhelmina, v. Patras n. Rott.

LISSABON 21 Nov., *Visser* Joh. Arinus en 22 *Veen* Alida, Shields.

MARSEILLE 30 Nov., *Ouwehand* Bordeaux, Amst.

LONDEN 1 Dec., *Wegman* Electra, Rott.; *Bottje* Gesina Alida en 2 *Hoetjer* Anna, Petersb.; *Molema* Paulus, Stettin.

Bij DEAL 1 Dec., *van der Meer* Cornelia Jacoba, v. Rott. n. Bilbao.

DOUVRES 29 Nov., *Wever* Gesina Beerta, v. Poole n. Newc.; — 1 Dec. *Kip qq.* de Zwijger, v. Porto Cabello n. Hamburg, met verlies van anker en ketting.

Bij DUNGENESS 29 Nov., *v. d. Sloot* Wilhelmina, v. Vlaard. n. Malta; — 30 *Eylerts* President Verkouteren, n. Amst. en *Rijken* Vesta, n. Rott., beide v. Batavia.

Bij PORTLAND 27 Nov., *Huges* Sperwer, v. Amst. n. Sur.

CARDIFF 30 Nov., *Bossinga* Berendina, Gloucester.

BREMERHAVEN 29 Nov., *de Boer* Eendragt, Antw.

CUXHAVEN 1 Dec., *Brons* Juffer Ellegonda, v. Stettin n. Delfz.; — 2 *Smit* Annechina Geziena, Patras.

Vertrokken.

AMSTERDAM 2 Dec., *Martens* Minerva, Bergen; — 3 *Wijttenhorst* Davo, Napels; *Masdorp* Hermanus Franciscus, avontuur; — 4 *Rietveld* Estafette, Bat.; *Brouwer* Jonkvr. Geertrui, Bahia; *van Wijk* Marijtje Honig, St. Thomas.

HELVOET 1 Dec., *Borchers* Constance, Batavia.

SURINAME 3 Nov., *Rijntjes* Suriname, Amst.

CURAÇAO 22 Oct., *Blokziel* Handel en 28 *Zoetelief* Raphael, Amst.

COWES 29 Nov., *Rieperg* Oud-Nederland, Rott.; *Marker* Emelie n. Bristol; *Peters* Antoinette, Lorient.

FALMOUTH 30 Nov., *van Calkar* Helena Christina, Liverpool.

LIVERPOOL 29 Nov., *Mets* Verwachting, Amst.

QUEENSTOWN 29 Nov., *Evertz* Drie Aurelia's, Londen.

LONDONDERRY 29 Nov., *Menkema* Catharina Sijpkens, Londen.

NORTH SHIELDS 29 Nov., *de Groot* Jacoba Johanna, Genua.

In lading.

SURINAME 4 Nov., *Groenewoud* Susanna, *Wijgers* Amicitia, *Koch* Plata, *Eijlers* Javaan, *Schill* Anna, *Franken* Janna Adriana en *ten Harmsen* Louisa Christina, Amst.

LONDEN 29 Nov., *de Boer* Elisab. Johanna, Fernambuck; *Dedde* Alberdina, Antwerpen.

Zeilklaar.

CALCUTTA 23 Nov., *Flik* Gebroeders, Amst.

LONDEN 30 Nov., *Kramer* Harmonie, Antw.; *Engelsman* Schuringa, Rio de Janeiro, — 1 Dec. *van Zameren* Henriëtte en Corn., Adelaide.

ZOUTKAMP, 5 Dec. Het barkschip Helmers, kapit. *A. Messen*, n. Rott., den 30sten Nov. naar Oostmahorn gesleept, is den 1sten dezer alhier terug gekomen, vreezende voor ijsgang; hetzelve is in de haven gebragt.

DELFZIJL, 1 Dec. Binnengek. 28 Nov., *de Buhr* Antina, Stettin; — 29 *Meijer* Alida Margaretha, v. Stockh. n. Dordr.; — 30 *Dost* Gesina, Hamburg; *Sievers* Jantina, Bremen; *Rozeboom* Helena Johanna, Leer; *de Jonge* Klasina Magrietha, Emden.

Vertrokken 29 Nov., *Forma* Vr. Antje en *Forma Jr.* Jantje, Amst.; 30 *Brandt* Anna, Emden.

Gepraaid den 21 Sept., op 4° N.Br., 18° W.L., *Poort* Europa, van Rott. n. Bat. — Den 6 Oct., op 4° 2' N.Br., 20° 42' W.L., *Jaskie* Willem Barendsz., v. Rott. n. Bat. — Den 2 Nov., op 17° N.Br., 28° W.L., *Brockx* Adriana Petronella, v. Rott. n. Bat. — Den 20 Nov., op 43° 49' N.Br., 12° 50' W., *Bondix* Quatre Bras, v. Liverpool n. San Francisco. — Den 12 Nov., op 39° 57' N.Br., 14° 44' W.L., *Mispelblom Beijer* Luit. Admir. Stellingwerf, v. Cardiff n. Singapore. — Den 24 Nov., op 47° 4' N.Br., 15° 1' W.L., *Vermeij* 2 Gebroeders, v. Akyab n. Rott.

GRONINGEN, 6 Dec. Volgens brief van kapit. *W. M. Prins*, voerende het schip Annechien en Jantje, van Petersburg bestemd naar Groningen, was hij den 6den Nov. ter reede van Kroonstad ingevroren, met eene vloot van circa 300 schepen, waaronder 50 Nederlandsche. Met deze schepen was een contract aangegaan, om hen uit te ijzen en in de haven van Kroonstad te bergen, waartoe ieder schip 150 zilver roebels moest betalen; dit zoude den 26sten Nov. plaats hebben en was eene gebiedende noodzakelijkheid, omdat anders met het losbreken van het ijs in het voorjaar, schip en lading zouden verloren gaan. De winter was in Rusland zoo spoedig opgekomen, als nog nooit bij menschen heugenis was gebeurd; den eenen dag had men regen en westewind en den anderen morgen was het ijs 2 voet dik, zoodat alle passage en vervoer daarover reeds geschiedde.

AMSTERDAM, 4 Dec. Het schip het Toeval, kapit. *Grafthuis*, van Harlingen naar Yarmouth, is den 29sten Nov. bij Castricum verongelukt, doch het volk gered.

VLISSINGEN, 2 Dec. De Nederl. kofschepen Antje Sleeswijk, kapit.

de Jong, van Tchesmé naar Stettin, en Hendrika Annegiena, kapit. *de Boer*, van Koningsbergen naar Londen, zijn den 26sten Nov. bij Doggersbank in aanzeiling geweest en gezonken, doch het volk, uitgenomen drie man, gered en alhier aangebragt.

NEW-YORK, 18 Nov. De Fransche stoomboot Lyonnais, den 1sten dezer van hier naar Havre vertrokken, is, 300 mijlen van deze haven, overzeild en gezonken; 150 personen zijn daarbij omgekomen.

MAURITIUS, 22 Oct. Een Nederl. schip, naar gissing de Japara, is met man en muis in de Struys-Baai (Kaap de Goede Hoop) verongelukt. (*Port Elisabeth Telegraph.*) [Het schip Japara, kapit. *Gijsbers qq.*, is den 4den Julij van Rangoon naar Rott. vertrokken.]

Het schip Luctor et Emergo, kapit. *Ouwehand*, v. Rangoon n. Vlissingen, alhier binnen, was den 20sten dezer van de geledene schade hersteld en gereed de reis voort te zetten.

LOWESTOFT, 29 Nov. Het schip Jongé Andries, kapit. *Steffens*, van Petersb. naar Amst., alhier met schade binnengebragt, heeft een gedeelte der lading gelost, dat opgeslagen is.

HELSINGBORG, 29 Nov. Het schip Gebbina van Delden, kapit. *Hoff*, van Malmö naar Forth, op Haganass gestrand, is vol water geloopen; het volk is gered en van de lading zijn 60 tonnen gerst droog geborgen.

KOPPENHAGE, 29 Nov. De Nederl. kof Trouw, kapit. *Mooi*, van Dantzig naar Bayonne, is den 24sten dezer op Bornham gestrand en wrak geworden, doch het volk, benevens des kapiteins vrouw en drie kinderen, gered; men hoopt de lading en den inventaris te bergen.

ELSENEUR, 29 Nov. De schepen Gesina Mensinga, kapit. *Vlas Pot*, v. Stockholm n. Engeland, en Oscar, kapit. *Moosgaard*, v. Dantzig n. Rott., zijn alhier binnengeloopen, het eerste met schade aan den boeg en met verlies van anker en ketting, het laatste met schade aan den spiegel.

TONNINGEN, 2 Dec. Onder meer anderen liggen hier in de haven de schepen: kapit. *Kaszens* Gustaaf Willem, *Moe* Adriana, *v. Driesten* Grunus, *Deen* Gezina Elzina, *Vos* Vr. Sjouke, *Sprik* Juliane Louise, *Glim* Willemtina, *Hildebrands* Wendelina, *de Vries* Wobbechina en *Schoemaker* Tweelingen.

MEMEL, 29 Nov. Gisteren zijn van hier deskundigen vertrokken tot onderzoek van het bij Rossitten gestrande schip Marie Auguste, doch nog niet teruggekeerd.

KROONSTAD, 24 Nov. Kapit. *Dijk* van het schip Barend is bij den storm van den 18den uit zee, met verlies van kluiverboom en overgeschoten lading, teruggekeerd en ligt thans in het ijs vast. Hij heeft weinig uitzigt meer in zee te komen.

HANDELSBERIGTEN.

GRAANMARKTEN.

GRONINGEN, 5 *December*.

TARWE.	GERST.	Zw. Voer 40 ℔ f 3,10
Oude 70 ℔ f	N.W. 1856 52 ℔ f 4,60	- - 42 - - 3,30
N.Oml. 1856 66 - 8,00	- 54 - - 5,10	- - 44 - -
[illegible]	[illegible]	[illegible]
- - 70 - - [illegible]	[illegible] 54 - - [illegible]	BOONEN.
- Old. 66 - - 7,25	56 - - 5,10	Paardeb. f 5, f 5,50 f 6
- - 68 - - 8,25	Knobbe 60 - - 5,80	(a f 6,40
- - 70 - - 9,25	- 62 - - 6,20	Gr. Erwt. f
- - - -	HAVER.	Grauwe dito f
ROGGE.	N. Dikke 36 ℔ f	
N. Inl. 60 ℔ f 5,05	- - 38 - -	ZADEN, ENZ.
- - 62 - - 5,75	- 40 - - 3,20	Old. Koolz. f 12 tot f 14,75
- - 64 - - 6,45	- 42 - - 3,40	Oml. dito f 12 tot f 15,50
- - 66 - - 7,15	- 44 - - 3,60	Zomerzaad f 9 tot f 11
Oude 66 - - 7,75	- 46 - - 3,80	G. Mosterdz. f 6 a f 12
BOEKWEIT.	- 48 - - 4,00	Lijnzaad f
N.Gr.Zd. 60 ℔ f 5,85	- 50 - - 4,20	Dederzaad f 7 tot f 9,75
- - 62 - - 6,35	N.W.Voer 36 - - 2,65	Gr. Gort f 10,25,50,75
- - 64 - - 6,85	- - 38 - - 2,85	Parel dito f
- Zw. - 60 - - 5,65	- - 40 - - 3,05	Raapolie per vat f 51½
- - 62 - - 6,15	N. Zw. - 36 - - 2,70	
- - 64 - - 6,65	- - 38 - - 2,90	

Bij genoegzaam geen aanvoer is heden in den graanhandel bijna niets omgegaan. Alleen door benoodigden zijn enkele partijtjes tot ongeveer vorige prijzen gekocht.

ROTTERDAM, 2 *Dec.* Tarwe: 162 ℔ jarige Hoogl. Kleefsche f 435; 158 ℔ Bovenl. Ris f 385. Rogge: 146 ℔ Arch. f 260.

LEEUWARDEN, 5 *Dec.* Door de stremming in de communicatie was heden van alle granen minder ter veil. Naar Tarwe bestond vooral voor de ligtere soorten goede vraag ter verzending naar Engeland, waardoor hoogere prijzen werden bedongen, puike f 11 a f 11,60, knappe f 9,25,75, ordinaire f 8,60,90, en ligtere f 7,50, f 8,00. Rogge meer gevraagd en hooger verkocht, Inl. f 8,40,80, Arch. f 8 a f 8,35. Boekweit bijna zonder handel, en bij geruif verkocht, Vries. Zand f 7,50,65, Veen f 6.40,60. Wintergerst vooral in de puike soorten met goeden kooplust, en iets hooger, puike f 5,15,75, ligtere voor fourage f 4 a f 4,60. Haver met goede vraag ter verzending naar Engeland, tot ruim vorige prijzen, fijne f 3,40, f 4,00, Voer f 2,75, f 3,30.

AMSTERDAM, 5 *Dec.* Tarwe onveranderd: 127 ℔ witbonte Poolsche f 480. — Rogge in een doen; 118 ℔ Petersb. f 225. — Gerst, Boekweit en Haver zonder handel. — Koolzaad vast; op 9 vat op Dec. 85½ p. vl.; op Sept. 76 p. vl. — Raapolie op 6/w. f 57,75; vlieg. f 56,50; op het voorjaar f 48,50. — Lijnolie op 6/w. f 42,75; vlieg. f 41,50.

LONDEN, 1 *Dec.* Engelsche tarwe met goede vraag tot de prijzen van l.l. Maandag. Vreemde matig gevraagd en de prijzen ondergingen weinig verandering. Puike Gerst voor de mouterij grif genomen, tot ten volle de vorige prijzen. Goede oude Haver vrij grif genomen, tot eerder iets hoogere prijzen; nieuwe gemakkelijker te plaatsen.

Van den 3den. Eng. en buitenl. tarwe met kleinen handel. Gerst flaauw.

BOTERMARKTEN.

GRONINGEN, 5 *Dec.* Te geringe aanvoer om den prijs te bepalen.

VEEMARKTEN.

GRONINGEN, 6 *Dec.* De aanvoer van schapen was ruim, doch er heerschte weinig kooplust; varkens weinig ter markt en niet veel handel gedreven; de prijzen hielden zich staande, jong soort van f 9 tot f 13 à f 30.

LONDEN, 1 *Dec.* Gedurende de afgeloopen week werden van het vasteland aangevoerd 1612 runderen, 261 kalveren, 40 varkens en 4251 schapen. De handel was heden over het algemeen traag en de prijzen van l.l. Vrijdag waren ter naauwernood te bekomen. Ter markt waren: 5280 runderen, 20,100 schapen, 120 kalveren, en 350 varkens.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 5 *December*.

Nederl. Werkel. Schuld 2½ pCt. 63; Dito Dito 3 pCt. 75; Dito Dito 4 pCt. 94¼. — BELGIE, bij *Rothschild* 2½ pCt. 51¼. — SPANJE, Onbep. Stukken 1¼ pCt. 23¼; Dito Binnenl. 6 m. 3 pCt. 37¼; Dito Buitenl. £ 85 3 pCt. 41$\frac{1}{16}$. — PORTUGAL, te Londen 3 pCt. 44¾. — RUSLAND, Oblig. bij *Hope* en Co. 1798 en 1816 5 pCt. 102¾; Dito te Londen 4½ pCt. 92¾; Dito bij *Stieglitz*, 1855, 5 pCt. 95$\frac{1}{16}$. — OOSTENRIJK, Metall. 5 pCt. 74⅝; Dito Dito 2½ pCt. 38⅝; Dito rente Amsterdam, 1854 5 pCt. 83¼; Dito Nationale Metalliek 5 pCt. 75⅝. — MEXICO, Onbep. Stukken 3 pCt 20¼.

De beurs was heden zonder noemenswaardige variatie.

ADVERTENTIEN.

*** De COMMISSIE van *GENEESKUNDIG ONDERZOEK* en *TOEVOORZIGT* in deze Provincie maakt bij deze bekend, dat er op **Zaturdag den 13den dezer**, des voormiddags te negen uur, door haar een **SCHEEPSHEELMEESTERS-EXAMEN** zal worden afgenomen in het OMMELANDERHUIS alhier.

GRONINGEN, 6 December 1856.

De Commissie voornoemd, en in haren naam: C. U. J. HUBER, *Secret.*

De **COMMISSIE van Landbouw in de Provincie *Groningen*** brengt ter kennis der belanghebbende LANDGEBRUIKERS:

1) Dat bij besluit der Staten dezer Provincie, van den 18den j.l., eene som van **500 gulden ter beschikking** van gemelde **Commissie** is gesteld, om te strekken voor **kosten** van **transport** van **Vee** naar de **Tentoonstelling** te ***Parijs.***

2) Dat de Commissie in aanmerking dezer som, besloten heeft, om de inzending van DRIE KOEIJEN en van TWEE STIEREN voor hare rekening te nemen.

3) Ten einde verzekerd te zijn van de voortreffelijkheid van het in te zenden Vee, worden gadingmakenden uitgenoodigd, aangifte daarvan te doen bij het LID der COMMISSIE van LANDBOUW onder wiens District zij wonen, *vóór den eersten Januarij* 1857, zullende het dier daarna ten Huize van den Eigenaar aan eene provisionele keuring worden onderworpen.

De Eigenaren der bij deze keuring in aanmerking genomene dieren verbinden zich, om op DINGSDAG den 10den Maart 1857 er mede te *Groningen* te komen ten Huize van den Logementhouder PLAAT.

Uit de alsdan te houden eindkeuring zullen de bovenbedoelde drie Koeijen en twee Stieren genomen worden, voor welke de Commissie de transportkosten naar *Parijs* op zich neemt.

4) Bij gelegenheid dezer eindkeuring zal met zoodanige Eigenaren van Vee, die voor eigene rekening hunne dieren naar *Parijs* willen opzenden, deswege eene overeenkomst kunnen gemaakt worden, waarbij de Inzenders zich tevens kunnen verklaren, of zij den verkoop van hun Vee aan de zorg der Commissie overlaten.

5) De Commissie neemt op zich om aan de Inzenders de **PREMIËN**, welke mogten erlangd worden, na inkomst ter hand te stellen.

Deze PREMIËN zijn, *voor de Stieren*,

1ste Prijs: **900 franken**; 2de Pr.: **700 fr.**; 3de Pr.: **600 fr.**; 4de Pr.: **500 fr.**

Voor de Koeijen,

1ste Prijs: **600 franken**; 2de Pr.: **500 fr.**; 3de Pr.: **400 fr.**; 4de Pr.: **300 fr.**

6) Het in te zenden Vee, waarvan de Commissie de kosten van transport voor hare rekening neemt, zal moeten zijn, wat de Koeijen betreft, niet ouder dan vijf jaren, van het beste en zwaarst gedekte Groninger ras, ruim melkgevend, zwartblaard, witkop, of mooi zwartbont.

De Stieren zullen niet ouder zijn dan drie jaren, van dezelfde kleuren en ras, en goed geringd, ter voorkoming van ongelukken bij het vervoer.

Het voordeeligst ter verkoop te *Parijs* zullen **dragtige** Koeijen zijn, en vooral goed gevoederd, aangezien zulks bij de gehouden Tentoonstelling te *Parijs* bijzonder in aanmerking is genomen.

In het belang van onzen Veestapel in den Vreemde, beveelt de COMMISSIE van LANDBOUW het inzenden van uitstekende dieren bijzonder aan.

GRONINGEN, 28 November 1856.

De Leden van de Provinciale Commissie van Landbouw in Groningen:

M. BACKER, 1ste District, te *Groningen*.
J. T. HUISMAN, 2de District, te *Schildwolde*.
K. K. DE WAARD, 3de District, op *de Waarden*.
T. BORGESIUS, 4de District, te *Pekela*.
C. GEERTSEMA, 5de District, te *Zuidbroek*.
D. J. HUISINGA, 6de District, te *Loppersum*.
C. REINDERS, 7de District, te *Noordpolder*.
H. C. VAN HALL, *Secretaris*, te *Groningen*.

GRONDWET.

In de VERGADERING van gisteren is met **algemeene Stemmen** tot **KANDIDAAT** voor het **Lidmaatschap** van den **Gemeenteraad** gekozen de Heer

H. Beekhuis Damsté.

De aanwezige Leden:

ALINGS, v. ANKUM, M. BACKER, v. CALCAR, J. VAN DEEN, GEERTSEMA, J. G. HOLTHUIS, JONCKBLOET, DE MONCHY, J. MEIJER, P. H. PFEIFFER, P. R. ROELFSEMA, W. J. ROELFSEMA, J. J. SCHEEPERS, B. D. H. TELLEGEN, H. A. WIJNNE.

SOIRÉE MUSICALE,

half ten voordeele der **Algemeene Armen** dezer Stad, door het GRONINGER **HARMONIE-GEZELSCHAP**, onder bereidvaardige medewerking van H.H. LIEFHEBBERS en MUSICI, op DINGSDAG den 9den December 1856, in de GROOTE CONCERTZAAL. Aanvang des avonds te 7 uur. Entrée f 1. H.H. MILITAIREN, STUDENTEN en LEDEN f 0,75. KAARTJES en PROGRAMMA'S te bekomen aan het CONCERTHUIS en des avonds aan de ZAAL.

Namens de Directie: W. R. TIDDENS, *Secretaris*.

Weldoende Menschenvrienden!

Voor de **ouderlooze kinderen** van wijlen N. F. DE HARTOGH is in dank bij de Commissie ontvangen: Van R. f 25; I. DE J. van *Amsterdam* f 5.25; N. N. f 20; N. N. te *Meppel* f 1; J. L. S. f 13; A. V. f 12.50; Gebrs. S. f 15; Wedw. I. E. M. f 6.00; J. N. P. f 7.50; I. S. F. f 5.20; I. H. J. f 5.20; P. S. v. H. f 5.20; S. A. H. f 5.20; A. J. H. f 2.60; N. A. v. D. f 2.60; L. H. P. f 3; P. C. N. f 8; C. P. N. f 3; A. J. S. f 5.20; L. I. B. f 5.20 en M. W. v. A. f 2.60.

Voor de milde gaven betuigt de Commissie haren opregten dank en neemt nogmaals de vrijheid U de Weezen aan te bevelen, terwijl zij gaarne bereid is elke gift te ontvangen.

GRONINGEN, 6 December 1856.

Dr. J. ROZENBERG, *Brugstraat*, boven den Heer KAPPERS.
A. I. DRILSMA, *Heerestraat*.
L. I. AKKER, *Zwanestraat*.
I. H. NORT, *Folkingestraat*.

HUWELIJKS-, GEBOORTE- EN STERFBERIGTEN.

*** Den 15den September 1856 beviel te *Batavia* van eene *DOCHTER* Vrouwe S. M. L. EEKHOUT, geboren DE WAAL.

*** Voorspoedig bevallen van eene *DOCHTER* A. G. RINSEMA — SPECKMAN.

VLAGTWEDDE, 2 December 1856.

*** Bevallen van eenen ZOON G. G. MUNTINGA, Echtgenoot van J. GROEN, *Vleeschh.* in de Oude Ebbingestraat.

GRONINGEN, 6 December 1856.

*** Op den 28sten September 1856 overleed te *Batavia*, tot diepe droefheid zijner Betrekkingen, na eene korte doch hevige ongesteldheid, in den bloeijenden leeftijd van 22 jaren, de WelEdel Gestrenge Heer WILLEM GODIN, *2de Luitenant bij het Leger in Neêrlandsch Indië.*

Eenige kennisgeving.

*** Heden overleed mijn hartelijk geliefde Echtgenoot, Jonkheer Mr. TOBIAS JAN VAN IDDEKINGE, in den ouderdom van zesenvijftig jaren; diep betreurd door mij en de Kinderen uit zijn eerste huwelijk.

GRONINGEN, 3 December 1856.

M. J. Douairière VAN IDDEKINGE, geb. MODDERMAN.

*** Door **J. OOMKENS, J.ZOON**, is heden uitgegeven:

M. D. TEENSTRA,

LandhuishoudkundigeAlmanak,

ten dienste van Land- en Buitenman, voor het jaar 1857, 14de Jaargang, f 0,30. **Vroegere Jaargangen zijn tegen den halven prijs te bekomen.**

*** Bij de Erven **C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA** is van de pers gekomen:

VROUWENLEVEN;

BEELDEN, GROEPEN EN TEEKENINGEN,

OTTILIE WILDERMUTH

NAGESCHETST DOOR

J. J. A. GOEVERNEUR.

Met Vignet. **Prijs f 2.50**; gebonden in blaauw Linnen band met vergulde Stempels **f 2,90.**

»Reeds lang, zegt de schrijfster in haar voorberigt, voordat ik ooit van eene *innere Mission* hoorde spreken, is de gedachte bij mij opgekomen, hoe wenschelijk en noodig het zijn zou dat wij ook in Christenlanden apostels en predikers der tevredenheid hadden om aan de armen, hulpbehoevenden en in het algemeen aan alle door het lot stiefmoederlijk bedeelden de lichte zijden van hunnen toestand aan te wijzen en de oude waarheid, dat ieder de schepper van zijn eigen geluk is, in het licht des geloofs gelouterd en verhelderd voor te stellen."

Als eene bijdrage tot zulk eene zending der tevredenheid heeft de begaafde schrijfster een boekdeel in het licht gegeven, 't welk in onze taal onder bovenstaanden titel is overgezet.

Voorts wordt door genoemde Uitgevers met goed succes gedebiteerd:

Aan den Haard.

Geschiedenissen uit het dagelijksche leven,
FRANZ HOFFMANN
NAVERTELD DOOR
J. J. A. GOEVERNEUR.
PRIJS f 1,50.

EEN

DRENTHSCH GEMEENTE-ASSESSOR

MET ZIJNE

TWEE NEVEN

OP REIS NAAR

Amsterdam,

in 't voorjaar van 1842,
TWEE DEELEN, gr. 8vo, met PLATEN.
Prijs [f 8—50] **f 6—00.**

DE WET

BETREFFENDE

MINDERJARIGHEID EN VOOGDIJ

opgehelderd door **Practische Aanmerkingen**: een Handboekje voor Voogden en Toeziende Voogden.
PRIJS f 0,50.

Aan de Inteekenaren is verzonden: **No. 25** van

De Huisvriend.

Gemengde Lectuur voor Burgers in Stad en Land.

VERZAMELD DOOR

J. J. A. GOEVERNEUR.

Inhoud: RICHARD DICK; eene soldatengeschiedenis, CHARLES DICKENS naverteld. — Levensbeschrijvingen uit de dieren-, planten- en delfstoffelijke wereld: IX. Het Eekhorentje. — Aan Ds. Z. — De Kersavond op den Lootsenholm; eene Zweedsche geschiedenis; door J. L. RUNEBERG. — De tien geboden der gezondheid. — Nuttige bedreiging. — Tafereelen uit Texas: II. Omzwervingen van een Missionaris. — De speld en de naald. — Iets voor onze jonge lezers. — De eerste pruik.

Jaarlijks verschijnen 26 Vellen roijaal octavo, tegen den prijs van f 3—00.

Al wie iets VERSCHULDIGD is aan- of te VORDEREN heeft van wijlen **J. B. PESTMAN**, in leven Aannemer en Timmerman, gewoond hebbende en overleden op den Nieuwen-weg te *Groningen*, en deszelfs Weduwe HILLECHIEN VAN ZOMEREN, wordt verzocht daarvan Betaling of Opgave te doen vóór **den 31sten December 1856**, ten Kantore van

Mr. J. RENGERS HORA SICCAMA, *Advokaat en Notaris*.

Waarschuwing.

De **DIRECTIE** van het ***ADUARDER-ZIJLVEST*** brengt ter kennis van het Publiek, dat bij gunstige gelegenheid met de ***ADUARDERZIJL*** wordt

GESTROOMD.

HOOGKERK, 4 December 1856.

Op last der Directie voornd., *De Secretaris:* D. T. SMID.

Waarschuwing.

Door de *WETSINGER*, *WINSUMER* en *SCHAPHALSTER* en *SCHOUWER ZIJLEN*, benevens door de *ZOUTKAMPER POMP*, wordt **dagelijks** en zooveel mogelijk, zoo bij **vorst** als **dooiweder**,

GESTROOMD,

waardoor het **IJS buiten de Ebbinge- en Boteringepoorten niet te vertrouwen is.**

De Voorzitter van het Hoofdbestuur van het Waterschap Hunsingo: *Mr.* A. J. VAN ROIJEN.

Het **ZIJLVEST** der ***DRIE DELFZIJLEN*** WAARSCHUWT het PUBLIEK voor het gebruik van het IJS, dewijl met de ZIJLEN te *DELFZIJL*, uit hoofde van den hoogen waterstand, **zoo mogelijk** tot den Peilstand zal worden

AFGESTROOMD.

GRONINGEN, 5 December 1856.

De Overste Schepper: W. HORA SICCAMA VAN SLOCHTEREN.

Annonce!

H.H. PROPONENTEN tot de **H. Dienst**, welke genegen mogten zijn des ZONDAGS **ééne** of **meer AVOND-GODSDIENSTOEFENINGEN** waar te nemen bij de Herv. Gem. te ***Veendam***, onder bepaalde vergoeding van REIS- en VERBLIJFKOSTEN, ten bedrage van f 10, gelieven zich ten spoedigste, met franko Brieven, aan te melden bij den ondergeteekende, Predikant te *Muntendam*, en Consulent te *Veendam*.

J. ABRESCH.

*** Ten overstaan van Mr. **C. DE RANITZ**, Notaris te *Groningen*, zullen, op DINGSDAG den 9den December 1856, des avonds te 7 uur, ten Huize van J. G. WOLDRING, in het Logement *de Nieuwe Doelen*, in de Poelestraat te *Groningen*, publiek worden verkocht:

I. Eene roijale, zeer nette, voor weinige jaren nieuw getimmerde, tot alle Affaires geschikte **BEHUIZING**, bestaande in ruimen WINKEL, met roijale ruime BOVENWONING, staande te *Groningen*, voor de Apoort, Zuidzijde, get. T 41.

II. Eene DITO met OPEN PLAATS en TUINTJE, hebbende uitgang in een' mandeeligen Gang naar de Pottebakkersrijge, staande en gelegen naast de vorige, doende jaarlijks tot grondpacht f 7,72½.

III. Een ruim PAKHUIS met KEUKEN en WASCHHUIS, hebbende Uitgang in een' mandeeligen Gang naar de Pottebakkersrijge.

In eigendom toebehoorende aan den Heer J. G. WOLDRING en Mejufvrouw.

IV. Eene BEHUIZING, get. H 78, staande te *Groningen*, in het Lutkeniestraatje, Westzijde, zijnde van ouds eene ***SMEDERIJ.***

V. Eene VROUWEN ZITPLAATS in de Akerk te *Groningen*, in de Bank C, de 3de plaats, no. 346.

Om te aanvaarden de 4 eerste Perceelen op den 1sten Mei 1857, en het laatste Perceel dadelijk na den Toeslag en te bezien den dag vóór en op den Verkoopdag, Perceel I, II en III van 11—4 uur, en Perc. IV van 2—4 uur; de drie eerste Perceelen op BEWIJZEN VAN TOEGANG, te bekomen ten KANTORE van

Mr. C. DE RANITZ, *Notaris*.

VERKOOP VAN AFBRAAK.

Op DONDERDAG den 11den December 1856, des voormiddags te 10 uur, zal, ten versoeke van H. B. HARKEMA, op de plaats zelve, publiek worden verkocht: Eene groote partij **AFBRAAK**, waaronder EIKEN en VUREN BALKEN en EIKEN, GREENEN en VUREN DEELEN, enz., liggende bij de Brug te *Foxham*.

Mr. J. W. QUINTUS, *Notaris*.

*** Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Groningen*, zullen, na bekomen Regterlijk verlof, op WOENSDAG den 10den December 1856, des namiddags te 1 uur, ten Huize van den Kastelein *J. E. BIJKSTRA*, te *Hoogkerk*, publiek worden verkocht:

I. Eene **BOERENPLAATS**, bestaande in BEHUIZING, SCHUUR en ARBEIDERSHUIS, met de VASTE, IN ALLE LINIEN VERERVENDE BEKLEMMING van derzelver HEEM, TUIN en daarbij behoorende LANDERIJEN, te samen groot 11 B., 91 R., 50 E., staande en gelegen te *Hoogkerk*, zullende jaarlijks op Midw. tot vaste huur doen *f* 70—00.

II. De EIGENDOM van de LANDERIJEN onder Perceel I vermeld, jaarlijks op Midw. huur gevende *f* 70—00.

III. De VASTE EN IN ALLE LINIEN VERERVENDE BEKLEMMING van 1 B., 56 R., 28 E. LAND, mede aldaar gelegen, *NIENSLAND* genoemd, zullende jaarlijks op Midw. tot vaste huur doen *f* 20—00.

IV. De EIGENDOM van de LANDERIJEN onder Perceel III vermeld, jaarlijksche huur *f* 20—00.

V. De VASTE BEKLEMMING van ongeveer 3 B. LAND, mede aldaar gelegen, het *JUFFERSLAND* genoemd, doende jaarlijks op Martini tot vaste huur *f* 10—00.

VI. De VASTE BEKLEMMING van ongeveer 2 B. LAND, mede aldaar gelegen, doende jaarlijks op Midw. tot vaste huur *f* 4,00.

VII. De VASTE, IN ALLE LINIEN VERERVENDE BEKLEMMING van 4 B., 24 R., 40 E. LAND, mede aldaar gelegen, doende jaarlijks op Midw. tot vaste huur *f* 42,00.

VIII. 1 B., 99 R., 80 E. VOL EIGEN LAND, *VIOOLTJES LAND* genoemd, gelegen te *Koningspoort*, onder *Hoogkerk*.

IX. 2 B., 40 R., 30 E. VOL EIGEN LAND, *VIOOLTJES LAND* genoemd, mede aldaar gelegen.

X. 1 B., 27 R., 0 E. VOL EIGEN LAND, *VIOOLTJES LAND* genoemd, mede aldaar gelegen.

XI. De EIGENDOM van eene BEHUISDE HEEMSTEDE, te *Hoogkerk*, in gebruik bij JAN POELMAN en Vrouw, 's jaars voor *f* 3,00.

XII. ADIDEM, in gebruik bij E. A. DE VRIES en Vrouw, 's jaars voor *f* 3,00.

XIII. ADIDEM, in gebruik bij H. T. MULDER, 's jaars voor *f* 3,00.

XIV. ADIDEM, in gebruik bij P. E. JAGER en Vrouw, 's jaars voor *f* 3,00.

XV. ADIDEM, in gebruik bij W. H. POORT en Vrouw, 's jaars voor *f* 3,00.

XVI. ADIDEM, in gebruik bij J. A. OOSTERLING en Vrouw, 's jaars voor *f* 2,50.

XVII. ADIDEM, in gebruik bij H. J. BULTHUIS en Vrouw, 's jaars voor *f* 3—00.

XVIII. ADIDEM, in gebruik bij de DIAKONIE van *Hoogkerk*, 's jaars voor *f* 1—00.

XIX. ADIDEM, in gebruik bij D. D. OOSTERHOF en Vrouw, 's jaars voor *f* 5—00.

Alles toebehoorende aan de Erven J. J. DE BOER.

Om te aanvaarden de Gebouwen op den 12den Mei, de Tuin en Landerijen op Gregori 1857, en de Eigendommen dadelijk na den Toeslag.

*** Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Groningen*, zullen, op DINGSDAG den 23sten December 1856, des avonds te 7 uur, ten Huize van den Kastelein J. H. EEKHOFF, aan de Groote Markt aldaar, publiek worden verkocht:

I. Eene ruime BEHUIZING, get. Z 73, met SCHUUR en TUIN, staande en gelegen aan de Westzijde aan den Heereweg te *Groningen*.

II. Zeven WOONKAMERS, get. Z no. 30 ¹, ², ³, ⁴ en 29 ᵃ, ᵇ, ᶜ met een TUIN daarachter, staande en gelegen mede Westzijde aan den Heereweg te *Groningen*.

III. Een ZOMERHUIS met een TUIN, staande en gelegen mede aldaar, ten Noorden van het vorige Perceel.

IV. Ongeveer 16 Bunders VOL EIGEN WEIDE- en HOOILAND, gelegen buiten de Heerepoort, bijlangs het Hoornsche Diep, te *Groningen*, hebbende uitweg aan den Heereweg.

V. De VASTE BEKLEMMING van 3 B., 28 R., 20 E. GROENLAND, gelegen achter de Tuinen buiten de Heerepoort te *Groningen*, doende jaarlijks op Midw. aan de Ned. Herv. Gemeente te *Groningen* tot vaste huur *f* 80—00.

VI. De VASTE BEKLEMMING van ongeveer 5½ B. GROENLAND, gelegen aan den Jacobijnerweg, buiten de Steentilpoort, te *Groningen*, doende jaarlijks op Midw. tot vaste huur *f* 66—00.

VII. De EIGENDOM van een TUIN, gelegen in de Davidssteeg, buiten de Heerepoort, te *Groningen*, bij H. TIMMER in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Michiel verschijnende, grondpacht van *f* 6—30 en het zesjarig Gesobeuk.

VIII. Een GRAF op de Zuiderbegraafplaats te *Groningen*, in de 2de klasse.

Alles toebehoorende aan de Erven van de Wedw. H. RIJKENS.

Om te aanvaarden: de Perceelen I, II en III den 1sten Mei 1857, de Perceelen IV, V en VI op Gregori 1857 en de Perceelen VII en VIII dadelijk na den toeslag.

Te bezien op den Verkoopdag, des namiddags van 2—4 uur, op BEWIJZEN VAN TOEGANG, ten KANTORE van den Notaris te bekomen.

*** Ten overstaan van Mr. **J. H. GEERTSEMA**, Notaris te *Groningen*, zullen, op WOENSDAG den 10den December 1856, des avonds te 7 uur, ten Huize van den Kastelein EEKHOFF, aan de Groote Markt te *Groningen*, publiek worden verkocht:

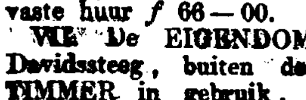

I. Eene WINKELBEHUIZING met TUIN, staande Oostzijde aan het Schuitendiep te *Groningen*, lett. P no. 96, doende tot grondpacht *f* 1,25, door J. D. WOLTHUIS bewoond.

II. Eene BEHUIZING, staande ten Zuiden aan de Noorderhaven, bij de Kraan, te *Groningen*, lett. I no. 214, door de Heeren RUNSINK en KROOK in huur bewoond.

III. Een ZOMERHUIS met annexe SCHUUR en daarbij behoorende LIJNBAAN, staande en gelegen op den Stadswal bij de Bloemstraat te *Groningen*, doende tot grondpacht *f* 5,00.

Alle welke Perceelen behooren tot den ongescheiden Boedel van den Touwslager T. D. WOLTHUIS en wijlen diens Echtgenoot A. POORTMAN.

IV. Eene nette BEHUIZING, staande Westzijde in de Oude Kijk-in-'t Jatstraat te *Groningen*, lett. I no. 137, door den Timmerman J. W. KUITERT in eigendom bewoond.

V. Eene WOONKAMER, staande in eene Drift achter het voorgaande perceel, lett. I no. 131.

VI. Eene WOONKAMER, staande naast de voorgaande, lett. I no. 132.

VII. Eene WONING met OPEN PLAATS er achter, en WOONKAMER, welke afzonderlijk kan worden verhuurd, staande Noordzijde op het Woertje te *Groningen*, lett. G no. 25, doende tot grondpacht *f* 6,75.

VIII. Twee WOONKAMERS onder één Dak, staande in den Hanebijteragang te *Groningen*, met vrijen uitgang in den Hanebijteragang en op het Zuider kerkhof, lett. S nos. 184 en 175ᵃ, doende tot grondpacht *f* 0,73.

IX. Eene WOONKAMER, staande aan het Zuiderdiep te *Groningen*, tusschen de Nieuwe- en Jonkerstratenbogen, geteekend lett. G no. 251.

Te aanvaarden op den 1sten Mei 1857 en te bezien Perceel I, II, III en IV daags vóór den Verkoopdag van 10—12 en van 2—4 uur; en Perceel V, VI, VII, VIII en IX daags vóór- en op den Verkoopdag van 2—5 uur; Perceel I, II en IV op Bewijzen van Toegang, verkrijgbaar ten Kantore van den Notaris.

Mr. J. H. GEERTSEMA, Cs.

Attentie!

De **GEANNONCEERDE VERKOOP**, op den **16den December e.k.**, van de **GOEDEREN** toebehoorende aan Mevrouw de Weduwe VERSCHUIR en den Heer H. LOFVERS MEIJER wordt **uitgesteld** op nader te bepalen dag in den aanvang van de maand Januarij.

*** Ten overstaan van den Notaris Mr. **J. J. CREMERS**, zullen, op VRIJDAG den 16den Januarij 1857, ten Huize van J. H. EEKHOFF, te *Groningen*, in het openbaar worden verkocht:

I. De EIGENDOM van ongeveer 44 Bunders BEHUISD LAND, te *Wetsinge*, bij R. K. SIKKENS en Vr. onder vaste beklemming in gebruik, voor eene op Midw. verschijnende huur van *f* 250—00.

II. De EIGENDOM van ongeveer 35 Bunders BEHUISD LAND, in *den Andel*, bij P. H. M. DOORNBOS en Vr. onder vaste beklemming in gebruik, voor eene op Midw. versch. huur van *f* 386—75.

III. De EIGENDOM van ongeveer 9 B. LAND, in den *Andel*, bij R. J. VAN DIJKEN en Vr. onder vaste beklemming in gebruik, voor eene op Midw. vers. huur van *f* 24—50.

IV. De EIGENDOM eener **BEHUISDE BOERENPLAATS**, te *Bellingwolde*, bij B. HARMS in gebruik, voor eene op Martini vers. huur van *f* 239—00 en twee vette Ganzen.

V. De EIGENDOM van eene **BEHUISDE BOERENPLAATS**, te *Bellingwolde*, bij F. B. HAMSTRA en Vr. onder vaste beklemming in gebruik, voor eene op Midw. verschijnende huur van *f* 450—00 en twee vette Ganzen.

VI. De EIGENDOM van eene BEHUISDE BOERENPLAATS, te *Bellingwolde*, bij C. J. ROOKMAKER onder vaste beklemming in gebruik, voor eene op den 1sten Mei vers. huur van *f* 150—00.

De Voorwaarden van Verkoop zullen ten Huize van Verkoop en, benevens de Eigendomsbewijzen, ten Kantore drie dagen bevorens ter lezing liggen.

Mr. J. J. CREMERS.

Woensdag den 10den December

1856, 's morgens precies te 10 uur, te *Zuidlaarderveen*, Gemeente *Zuidlaren*, op de Plaats van de Erven MULDER,

GROOTE HOUTVERKOOP

van pl. m. 400 stuks **zware EIKEN BOOMEN**, geschikt tot alle Timmerwerk, inzonderheid tot den Scheepsbouw, staande in de onmiddelijke nabijheid van het Vaarwater.

Voorts van pl. m. 70 stuks **zware STAMMEN GEKAPTE DENNEN**, geschikt voor BALKEN, ENZ., lang ongeveer 18 Voet, op het Vaarwater gelegen bij *de Kniep*.

Notaris: Mr. C. E. KNIPHORST.

*** De Notaris **A. J. C. TELLEGEN**, te *Smilde*, zal, ten Huize van JAN HATZMANN, te *Hoogersmilde*, op ZATURDAG den 13den December aanstaande bij Inzate, en op ZATURDAG den 20sten daaraanvolgende bij Palmslag, de beide dagen des voormiddags te 10 uur, ten versoeke van de Heeren A. SPIER en W. STUUR, te *Smilde*, in het openbaar verkoopen:

Ruim vijftien Bunders **BOUWLAND, WEILAND** en **HEIDEVELD**, met daarop staand HUISJE, aan elkander gelegen te *Hoogersmilde*, Gemeente *de Smilde*, en in het *Leggelerveld*, Gemeente *Dwingelo*, aan de Zuidoostzijde der Drentsche Hoofdvaart.

*** Mr. **R. FEITH**, Notaris te *Zuidbroek*, zal, op MAANDAG den 15den December 1856, des avonds te 7 uur, ten Huize van den Logementhouder A. KROON, te *Noordbroek*, publiek in Koop aanbieden:

I. Eene aanzienlijke, sterk gebouwde **BEHUIZING** en groote **SCHUUR**, met **KOE-** en **PAARDESTALLEN**, waarin sedert onheugelijke jaren de ***Hout-, Steen-, Kalk-, IJzer-*** en ***Kruidenierhandel*** met uitmuntend gevolg **is** en **nog wordt** uitgeoefend, voorzien van twee VOORKAMERS, twee SLAAPKAMERS, KEUKEN, twee REGENBAKKEN met KOPEREN KRANEN, besten PUT, twee extra groote KORENZOLDERS, en vele andere GERIJFELIJKHEDEN; benevens een **groot HOUTSTEK**, met groote, wèl voorziene DUIVENTIL; **HOUTLOODS** en **TUIN**; alles VRIJ- en EIGEN GROND, staande en gelegen op het aangenaamste en levendigste van *Noordbroek*, aan den Provincialen Grindweg en aan het Hoofddiep.

II. De BEKLEMMING van plus min. 1¼ B. extra best LAND, doende jaarlijks tot huur *f* 20—00, zeer geschikt gelegen aan den Weg van *Noordbroek* naar *Sappemeer*, nabij *Noordbroek*.

Deze Goederen worden in eigendom bewoond en gebruikt door F. H. VAN DER MOLEN en Vrouw, bij welken nadere inlichtingen zijn te bekomen.

☞ Het HOUTSTEK en de HOUTHANDEL kunnen, met **overname der aanwezige Materialen**, als de Kooper zulks verkiest, aanvaard worden op den 1sten Januarij 1857. De Bewijzen van Eigendom en de Koopconditiën zullen acht dagen te voren ten Kantore van den Notaris, en laatstgenoemde, mede acht dagen te voren, ten Huize van Verkoop ter lezing liggen.

R. FEITH.

*** De Notaris **J. PICCARDT**, te *Hoogezand*, zal, ten verzoeke van de Erven van wijlen A. A. OOSTING en Vrouw, op WOENSDAG den 17den dezer, 's avonds te 6 uur, te *Hoogezand*, ten Huize van K. J. NEVEN, publiek verkoopen:

Eene nette **BEHUIZING**, get. lett. C, no. 66, met **ERF** en TUIN, staande en gelegen te *Sappemeer*, Zuidkant, Stadsgroud, in gebruik bij A. P. STRUIK en de Wedw. VERVOORT.

*** De Notaris **M. P. WENNIGER**, te *Loppersum*, gedenkt, ten versoeke van S. H. ARKEMA, op VRIJDAG den 19den December 1856, des voormiddags te elf uur, ten Huize van den Kastelein J. HOMAN, te *'t Zandt*, publiek, voor **één jaar** te verhuren:

Eene **BEHUIZING** of **HERBERG**, ***CALVARIA***, met **HOF** en **TUIN**, benevens 5 B., 55 R., 94 Ellen LAND, staande en gelegen te *Uithuizermeeden Buitendijks*; bij *Perceelen*.

HEDEN ONTVANGEN:

versche **TEXELSCHE OESTERS**, per 100 *f* 3,00, en beste **KOR-OESTERS**, per 100 *f* 4,50, bij **A. J. POORTMAN**, Groote Markt.

Heden Ontvangen:

Eene groote partij **AMERIKAANSCHE OVERSCHOENEN**, beste Kwalt., Mann. ***f* 2,60**, Vrouw. ***f* 2,00**, extra fijne Mann. ***f* 2,90**, Vr. ***f* 2,20**, Kind. ***f* 1,60**. Vischmarkt, bij FELDBRUGGE & Co.

GEDROOGDE GROENTEN

☞ bij **'t gewigt, tot veel verminderden prijs**, zijn thans verkrijgbaar bij **A. VEEN**, *Droogist*, Oosterstraat te *Groningen*; ook is hij weder **ruim voorzien van BESSENWIJN**, die zeer is te rekommanderen om met **BISSCHOP te gebruiken**, terwijl hij voortdurend **zijn EAU de JAVELLE of BLEEKWATER**, à 12½ Cent per FLESCH, aanbeveelt.

Baksalade,

2 maal per dag versch, puik beste KLEI-AARDAPPELEN, APPELEN, PEREN en meer andere GROENTEN, bij **J. FILIPPUS**, in den Kelder van den Koek- en Banketbakker BRAAK, Guldenstraat.

HUILE DE SEVIGNÉ

beveelt zich bij voortduring aan, als het **voedzaamste en voortreffelijkste middel** tegen alle soorten van **HAARZIEKTEN**.

't Is een versterkende Balsem, die de haren doet krullen, ze belet uit te vallen en grijs te worden; en bevordert ten hoogsten de zindelijkheid van het hoofd. à *f* 1,00 de flacon. Te bekomen bij

C. RIKKERS.

VOOR HUISGEZINNEN

wordt aanbevolen door **ALLART & VAN DER MADE**, te *Amsterdam*:

DE GOEDE RAADGEVER.

ALMANAK VOOR VRIENDEN VAN ORDE EN WELVAART, voor 1857. *Vierde Jaargang*.

Met Plaatje en Muzijkstukje. 64 blads. druks, 7½ Cent. 100 Exempl. *f* 6,00.

☞ Men zegge niet dat deze Raadgever een eentoonig lied zingt, maar leze, koope en verspreide het goedkoopste en nuttigste der Nederlandsche Jaarboekjes. Wij geven U de verzekering, dat elk hier wat nieuws in vinden zal. Menschenvrienden, en allen die belang stellen in de stoffelijke en zedelijke welvaart van ons Volk, wordt dit boekske ten hoogste ter verspreiding aanbevolen. Van de 3 vroegere Jaargangen zijn 24,000 exemplaren verkocht en verspreid.

De Tweede druk van

HET GOEDKOOPSTE KEUKENBOEK.

Ten dienste van Huismoeders, Keukenmeiden, enz.

Zamengesteld door den Kok van Z. M. WILLEM I.

104 Blads., *f* 0,40.

NB. Binnen drie maanden zijn 1000 exempl. verkocht.

271 RECEPTEN,

TOT HET

Toebereiden van alle Vruchtsoorten.

Door den Schrijver van HET GOEDKOOPSTE KEUKENBOEK.

152 Blads., *f* 0,60.

NB. Een onmisbaar Handboek voor Koks, Koek- en Banketbakkers.

Dr. H. M. DUPARC,

HET LEVEN VAN DEN MENSCH.

Prijs *f* 1,00.

☞ Een rijkdom van waarschuwingen is in deze bladen weggelegd; die wil weten, hoe te leven om zijne gezondheid te bewaren en zich voor ziekten te behoeden, koope dit boekje.

GEZONDHEIDSLEER DER OOGEN.

Prijs *f* 0,50.

Onder de edelste zintuigen behoort voorzeker het gezigt; om dit te bewaren, zijn geene opofferingen te groot. Bovengenoemd werkje bevat een aantal Raadgevingen en Wenken.

REVALENTA.

Ik ondergeteekende, wonende Nieuwmarkt bij de St. Antoniesbreestraat, oud 41 jaren, ben sedert drie jaren hevig sukkelende geweest aan eene verzwakking van maag en ingewanden, gevolgd van zulk eene slechte spijsvertering, dat ik bijna geen voedsel kon nemen, zonder dat mijn lijden daardoor verslimmerde; maar sedert ik op aanraden van den Doctor na twee maanden uwe heerlijke **REVALENTA ARABICA** gebruik, ben ik reeds zoo ver daardoor hersteld, dat ik weder alles nuttigen en verdragen kan en mijne bezigheden weder heb kunnen hervatten.

AMSTERDAM, 24 October 1856. ELEAZAR WOLF ROOS, in Manufacturen.

DU BARRY'S REVALENTA geneest volkomen al de volgende ziekten:

Verstoppingen, maagkramp, maagpijn, hoest, aamborstigheid, diarrhaea, oprispingen, zuur, kolijk, zenuwziekten, stuipen, vloed, zinkings, slijm, aandoeningen van lever en nieren, hartkloppingen, hoofdpijn, duizeling, graveel, verzwakkingen, maagkanker, scheurbuik, klieren, tering, rheumatische aandoeningen, griep, misselijkheid en braking.

Het is zonder tegenspraak de eenvoudigste en minst kostbare wijze van genezing. Gezond, voedend en krachtgevend, kan zij alle andere spijzen vervangen. Men bereidt ze op verschillende wijzen voor ontbijt, tusschenuurtje, middagmaal en avondeten. Een maaltijd kost slechts 6¼ a 10 Cents, al naar gelang men eene groote of kleine Bus neemt.

De prijs is 87½ Ct., 2, 3½, 8 en 16 Gulden, in onderstaande Depôts.

Amsterdam, VERKOOPHUIS; *Appingedam*, S. RITSEMA; *Assen*, H. P. A. VAN GORCUM; *Delfzijl*, T. H. WIJNTJES; *Groningen*, C. RIKKERS en M. GAASBEEK; *Hoogezand*, F. M. DIKEMA; *Meppel*, A. JEULEN en Co.; *Nieuwolda*, R. P. v. CALCAR; *Noordbroek*, W. B. TEDINGA; *Pekela*, J. T. FELDBRUGGE en FELDBRUGGE en Co.; *Sappemeer*, Wedw. S. SCHELTENS; *Slochteren*, H. P. HOOGHOUDT; *Stads-Kanaal*, H. KREKEL; *Steenwijk*, K. TIMMERMANS; *Uithuizen*, J. SCHUURMAN NIEVEEN; *Veendam*, S. SAVENIJE; *Winschoten*, G. WASMAN; en in de bekende Depôts in de andere Steden.

BISCUITS DÉPURATIFS DU DOCTEUR OLLIVIER,

goedgekeurd door de Keizerlijke Akademie van Geneeskunde en geautoriseerd door het Fransch Gouvernement.

24,000 francs belooning toegekend aan **Dr. OLLIVIER**.

Zij genezen spoedig en zonder terugkeer primitieve en constitutioneele syphilitische ziekten, zweren, vloeden, klierverstoppingen, huidziekten onder verschillende vormen, rhumatieke beenpijnen, opvolgende aandoeningen van de keel, de oogen, den neus, de ooren, klierziekten, scherpten in het bloed, enz.

Consulten, gratis te **PARIJS**, rue St.-Honoré, 274. — **HOOFD-DEPOT** bij H. H. ULOTH, Apoth. *Zeedijk*, te **AMSTERDAM**.

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.

BIJBLAD No. 32.

Behoort bij de Groninger Courant van 7 December 1856, no. 147.

VERSLAG

VAN DE HANDELINGEN VAN DEN GEMEENTERAAD VAN GRONINGEN EN DER STATEN GENERAAL.

Gemeenteraad van Groningen.

Zitting van Zaturdag den 6den December.

Aanwezig: de heeren SLOT, TRIP, OUDEMAN, MULLER, VAN ITTERSUM, ROELFSEMA, VAN HOUTEN, DE SITTER, CREMERS, MESDAG, EDELINCK, MEIJER, GEERTSEMA, DOMMERING, VAN HEIJNINGEN BOSCH, WICHERS, QUINTUS en VAN IMHOFF.

Aan de orde worden gesteld:

1) *Voordragt van burg. en weth. tot toekenning van wachtgeld aan de gewezen ambtenaren der plaatselijke belastingen over* 1857. — Aangenomen.

2) *Ontwerpbesluit tot aflossing van eene obligatie groot f* 600, borgstelling van den ontvanger van het havengeld. — Vastgesteld.

3) *Ontslag van den benoemden commissaris voor de veeren aan het Winschoterdiep*, G. SPANJAARD.

Na eenige inlichtingen, door den heer CREMERS gevraagd over het behoud van het wachtgeld van SPANJAARD — wordt besloten de benoeming van dezen tot commissaris van het Winschoterveer, op het door hem gedane verzoek, in te trekken, en de regeling van het wachtgeld over te laten aan burg. en weth.

Alsnu tot de verkiezing van een nieuwen commissaris zijnde overgegaan, worden op M. JANSSEN 15 en op J. FERINGA 2 stemmen uitgebragt, zoodat de eerstgenoemde is benoemd.

4) *Adres van de volmagten der veenen van Onstwedde aangaande het maken van twee doorsnijdingen.* — Overeenkomstig het gedane verzoek wordt besloten, onder bijvoeging van eene bepaling door de veencommissie voorgesteld.

5) *Rapport over de herziening van de instructie voor den vischschrijver.*

De heer VAN HEIJNINGEN BOSCH kan zich wel met de genomen conclusie vereenigen, maar hij moet toch eene bedenking in het midden brengen. Volgens die conclusie zal het traktement van f 400, 't welk de stad aan den vischschrijver verleende boven de gewone emolumenten vervallen. Spr. acht het verkieslijker daarbij tevens het minimum van die emolumenten te bepalen. Wel zijn de beide laatste jaren zeer voordeelig geweest, doch er kunnen ook ongunstige jaren komen en dan zouden de emolumenten misschien niet in evenredigheid zijn met de moeiten en last der betrekking. Hij stelt dus voor het minimum der belooning te stellen op f 800, met dien verstande, dat, zoo de emolumenten niet tot die hoogte komen, het restant uit de gemeentekas zal worden aangevuld.

De heer MULLER merkt op, dat de opbrengst van den verkoop van visch in de eerste jaren wel zoodanig zal zijn, dat de belooning van den vischschrijver boven de f 800 blijft; en dat hij verder het zeer moeijelijk acht de belooning van den vischschrijver na te gaan, zoodat het niet voorzigtig zou zijn, zonder genoegzame contrôle, door den vischschrijver te laten opgeven, hoe groot zijne belooning is geweest.

De heer VAN IMHOFF kan zich met den vorigen spreker geheel vereenigen; spr. heeft ook niet veel vrees, dat de belooning in de eerste jaren niet boven de f 800 zou komen. Ook merkt hij op, dat zoo zijne belooning beneden de f 800 mogt komen, zijne werkzaamheden ook minder zouden zijn.

De heer DOMMERING verklaart zich mede tegen een vast tractement in het wel begrepen belang van den verkoop van visch en van den vischschrijver zelven.

De heer VAN HEIJNINGEN BOSCH trekt hierop zijn voorstel weder in.

De heer QUINTUS is van oordeel, dat bij den toenemenden aanvoer van visch de belooning van den vischschrijver wel wat groot zou kunnen worden. Daarom stelt spr. voor vast te stellen, dat de instructie binnen 5 jaren zal worden herzien.

Na eenige discussie over de redactie van dit voorstel, wordt besloten de zaak tot eene volgende zitting uit te stellen.

6) *Voordragt van burg. en weth. over de kwijtschelding van boete aan den aannemer van de St.-Jansbrug wegens te late oplevering.*

De heer DE SITTER kan zich niet vereenigen met het voorstel om slechts de helft der boete kwijt te schelden, omdat uit het rapport gebleken is, dat de oorzaak van de te late oplevering gedeeltelijk te wijten is aan eene schrijffout in het bestek.

De heer TRIP zegt, dat dit laatste ook bij de voordragt is in aanmerking genomen en dat daarom ook wordt voorgesteld de helft der boete te remitteren, maar dat overigens de late oplevering ook grootendeels te wijten is aan de traagheid van den aannemer.

De heer CREMERS stelt als amendement voor om de boete geheel kwijt te schelden.

De heeren WICHERS en VAN HEIJNINGEN BOSCH waarschuwen tegen eene al te groote toegeeflijkheid in het vrijstellen van boete.

In stemming gebragt wordt de voordragt van burg. en weth. aangenomen met 12 tegen 6 stemmen. (*Tegen:* de heeren *Geertsema*, *Dommering*, *van Houten*, *Meijer*, *Cremers* en *de Sitter.*) Hiermede vervalt het amendement van den heer CREMERS.

7) *Rapport van de veencommissie, mededeelende hare bevindingen over* 1856. — Zal rondgaan bij de leden.

8) *Missive van het bestuur der academie Minerva nopens de commissie tot het afnemen van examen van varensliedeen.* — Ingevolge het voorstel des bestuurs besloten.

9) *Missive van hetzelfde bestuur geleidende het verslag van die inrigting over* 185½. — Zal rondgaan bij de leden.

10) *Voordragt van burg. en weth. over het verzoek van de gewezen commiezen* BAKKER *en* EEKMA *om eene gratificatie.* — Overeenkomstig die voordragt wordt besloten het verzoek af te wijzen.

11) *Missive van den rentmeester der stads veenen en Ter Apel*, geleidende het verzoek van den ontvanger te Ter Apel, den heer SCHORTINGHUIS, om wederinhuring van de door hem bewoonde behuizing. — Wordt besloten tot die onderhandsche verhuring over te gaan, onder goedkeuring van Ged. Staten.

12) *Adressen van* J. L. HULS *en* J. R. HOMMES, *te Stadskanaal, verzoekende schadevergoeding wegens de vergraving der Leidijken.* — Om aan deze reeds oude zaak een einde te maken stelt de veencommissie voor aan ieder der rekestranten eene som van f 40 te kennen. — Dienovereenkomstig besloten.

13) *Verzoek van* N. G. HUITING *om eene heemstede te Stadskanaal in erfpacht te bekomen.* — Toegestaan.

14) *Voorwaarden van* 24 *onderscheidene aanbestedingen en verpachtingen.* — Ter visie gelegd.

15) *Missive van de raadscommissie voor de gasfabriek.* — Zij deelt hierin mede, dat het bij den laatsten brand in deze stad gebleken is, dat er eene leemte bestaat in het brandreglement; dat bij dien brand aan den directeur der gasfabriek door de militairen de toegang binnen den afgesloten kring was geweigerd; en dat het om belemmeringen in den toevoer van gas of ongelukken bij het ontsnappen van gas te voorkomen noodig is, dat de directeur of een der opzigters van de gasfabriek met een fitter en de noodige toestellen voor de afsluiting van gasleidingen bij het uitbreken van een brand op de plaats des onheils tegenwoordig zij. Om deze reden stelt de commissie voor eene wijziging in het brandreglement, alsmede in de instructie voor den directeur der gasfabriek te brengen.

Burg. en weth. hebben zich met die wijziging vereenigd en bieden een conceptbesluit tot wijziging van dat reglement en die instructie aan. — Ter visie gelegd.

16) *Resolutie van Ged. Staten, geleidende eene nota van bedenkingen van den minister van binnenl. zaken op de plaatselijke verordening tot het heffen van leges, waag- en marktloonen.* — Burg. en weth. hebben deze bedenkingen in een concept-antwoord opgenomen, dat met de overige stukken ter visie zal worden nedergelegd.

17) *Voordragt van burg. en weth. tot het aanschaffen van onderscheidene kleine handbrandspuiten.* — Zij achten deze aanschaffing in het belang der gemeente en meenen, dat dit het best zou kunnen worden uitgevoerd, door die spuiten bij de verschillende wijkmeesters te plaatsen.

De opperbrandmeester, wiens gevoelen hieromtrent is gevraagd, heeft zich met die voordragt volkomen vereenigd.

Op eene vraag van den heer CREMERS antwoordt de voorzitter, dat er ongeveer 75 van die brandspuiten dienen te worden gekocht, wier kosten worden berekend op f 30 à f 35 ieder.

Zal in eene volgende vergadering in behandeling worden genomen.

18) *Ontwerpvoorwaarden van aanbesteding eener draaibrug in plaats van het Trappenboogje over het Schuitendiep.* — In handen eener commissie gesteld, bestaande uit de heeren TRIP, VAN HOUTEN, DOMMERING, QUINTUS en VAN ITTERSUM.

19) *Rekest van de Wed.* J. GOEDHUIS *tot het oprigten van eene smederij, achter hare behuizing in de Pelsterstraat.* — Hiervan is proces-verbaal opgemaakt. Burg. en weth. hebben er bezwaar in het verzoek toe te staan, omdat naast de op te rigten smederij eene school is, die veel hinder daarvan zou erlangen. — Er wordt afwijzend op het verzoek besloten.

20) *Missive van de commissie voor spijsuitdeeling verzoekende de deelneming van wege de stad voor dezen winter.* — Besloten wederom voor 600 aandeelen deel te nemen en de verdere regeling aan burg. en weth. over te laten

21) *Missive van de directie der Israëlitische vereeniging »tot verkwikking der armen" om eene ondersteuning voor dezen winter, van f* 60. — Toegestaan en wordt aan burg. en weth. de regeling verder overgelaten.

22) *Resolutie van Ged. Staten, houdende uitspraak omtrent de bezwaarschriften van aangeslagenen in den hoofdelijken omslag over* 1856. — Bij dit besluit wordt het kohier van den hoofdelijken omslag goedgekeurd, alleen met die wijziging, dat de aanslag van A. COOPS van f 2.00 op f 1.00 wordt teruggebragt en dat die van J. MUNNEKEN wordt opgeheven, zoodat de omslag wordt vastgesteld tot een bedrag in hoofdsom van f 29,975.50 en 6 opcenten daarboven ten bedrage van f 1798.57 en alzoo tot een totaal bedrag van f 31,774.07; voorts dat er op de verschillende ingebragte bezwaarschriften geene aanleiding gevonden is om daarin wijzigingen te brengen. — Besloten overeenkomstig het besluit van Ged. Staten het kohier te wijzigen en aldus gewijzigd vast te stellen.

23) *Rapport der poldercommissie omtrent de onderhandelingen betrekkelijk de indijking van kweldergronden in den Dollard*, bij monde van den heer CREMERS. — Wordt besloten de overgelegde stukken ter visie te leggen.

24) *Brief van de kamer van koophandel en fabrijken, voorstellende de benoeming van een commissaris voor de korenbeurs.* — Het voorgestelde tweetal voor deze betrekking bestaat uit de heeren J. SCHILTHUIS, U.G.ZN. en H. DOORNBOS. — De benoeming zal in eene volgende vergadering plaats hebben.

25) *Rekest van de commissie voor werkverschaffing.* — Onder nadere adhaesie aan haar verzoek nopens den nieuwen aanleg van het sterrebosch, verzoekt de commissie thans even als in het vorig jaar verlof tot het laten uitgraven en delven van steenen. — De heer TRIP deelt mede, dat er nog eene geschikte plaats in het sterrebosch aanwezig is, waar met goed gevolg steenen zullen kunnen gegraven worden zonder nadeel toe te brengen.

De heer QUINTUS wil er niet tegen zijn, doch dringt er op aan, dat dit werk geven niet dan in den uitersten nood geschiede. Hierbij voegde spr. later nog de opmerking, dat in dezen winter nog de uitbesteding van het Noord-Willemskanaal zal plaats hebben en met de graving een begin gemaakt zal kunnen worden, zoodat er dan gelegenheid genoeg zal zijn om te werken bij particulieren en hij hoopt dus, dat men niet te haastig zal zijn met dezen weelde-arbeid.

De vrees van den heer MESDAG, dat deze graving nadeelig zal zijn voor de boomen, waarvoor hij verzoekt dat de meeste zorg mag gedragen worden, wordt mede door den heer CREMERS gedeeld. De heer TRIP merkt hierop aan, dat door den heer v. HALL bij eene vroegere gelegenheid verklaard is, dat onder de noodige voorzorgen zulks geen kwaad aan de boomen zal doen; maar daar ook de heer WICHERS het raadzaam acht, dat men ook nu eerst den heer v. HALL om raad vrage, of ook op de nu voorgestelde plaats, waar men zooveel minder ruimte heeft dan vroeger, zonder schade voor de boomen gegraven zal kunnen worden — wordt besloten de zaak tot eene volgende vergadering aan te houden.

De deuren worden hierop gesloten tot het houden van eene geheime zitting.

Tweede Kamer der Staten Generaal. Beraadslaging over Hoofdstuk V der Staatsbegrooting voor 1857.

Bij de algemeene beraadslagingen over hoofdstuk V der staatsbegrooting (*binnenl. zaken*) heeft de heer *Blaupot ten Cate* de volgende rede gehouden: » Mijnheer de Voorzitter! Ofschoon het de minister van binnenlandsche zaken is, uit wiens hand wij een wets-ontwerp verwachten omtrent het onderwerp dat thans alles domineert, namelijk *het lager onderwijs*, zoo wil ik echter, nadat ik eenmaal gezegd heb te zullen wachten, daarover niet weêr beginnen bij de algemeene beschouwingen omtrent dit hoofdstuk, te minder daar de vorige spreker verklaard heeft, dat een ander der geachte afgevaardigden dit onderwerp opzettelijk bij deze beschouwingen zal behandelen. Ook zal ik den geachten vorigen spreker op het politiek terrein niet volgen. Mijne beschouwing zal zich hoofdzakelijk bepalen tot de stoffe, die ik in de beide eerste paragrafen van het verslag der Kamer en van de beantwoording van den minister voor mij vind.

» Het voorloopig verslag begint de eerste paragraaf met de zinsnede: » Vele leden verklaarden met leedwezen te hebben opgemerkt, dat het bezwaar over de gestadige uitzetting van het eindcijfer dezer begrooting, waarop men in de laatste jaren telkens de aandacht der Regering heeft moeten vestigen, ook op deze voordragt maar al te zeer toepasselijk is." Zoo werd ook, een jaar geleden, gezegd, dat die trapswijze uitbreiding van het hoofdstuk, gedurende de laatste vijf jaren, met het oog op den algemeenen toestand der openbare geldmiddelen, niet anders dan betreurenswaardig kon worden genoemd. Ook nu boezemt deze vermeerdering van uitgaven, voor een enkelen tak der openbare dienst, aan velen bezorgdheid in voor de toekomst onzer financiën.

» Met het onaangename vooruitzigt dus, Mijne Heeren, dat ik bij sommigen van mijne geachte medeleden tegenspraak zal vinden, moet ik toch rondborstig verklaren, dat ik in deze bezorgdheid niet kan deelen, in zooverre zij alleen mogt steunen op *het hoogere eindcijfer van dit hoofdstuk*. Ik ben wel een vriend van bezuiniging, maar moet toch het gevoelen van die leden blijven toegedaan, die willen, dat iedere post van uitgave op zich zelf moet worden beoordeeld. Bij een departement, dat zulk een groot getal takken van het staatsbestuur omvat, als dit van binnenlandsche zaken, en waarvoor zoo dikwijls weêr nieuwe behoeften oprijzen, heeft men eerst te onderzoeken, of de posten, die het eindcijfer vormen, door het bestaan eener wezenlijke behoefte te regtvaardigen zijn. Ten opzigte van zulke gewigtige onderwerpen, als « waterstaat en publieke werken, onderwijs, kunsten en wetenschappen, nijverheid", te beknibbelen, daar kan ik niet best toe komen. Het komt mij altijd voor, dat vele van die gelden op renten worden gezet; dat wij de welvaart der natie daardoor bevorderen, en dat de daardoor vermeerderde welvaart later ook weêr de inkomsten van de schatkist zal vermeerderen.

» Doorgaans lijden vooral de openbare werken en de subsidiën, daarvoor toegestaan, nog al tegenspraak. Ook ik ben geen onbepaald voorstander van zoodanige subsidiën. Indien ik zag, dat de Regering in dezen meer wilde doen, dan de ontwikkeling der natie te ondersteunen, waar zij ondersteuning behoeft; dat de Regering, om zoo te spreken, ondernemer werd, in plaats van te helpen en te begunstigen, waar iets ten algemeenen nutte staat begonnen te worden, dan zou ik dit niet goed kunnen keuren.

» Maar als ik nu te dezen opzigte de strekking van de laatste 5 of 6 jaren naga, waarvan hier sprake is, ja, dan moge men soms hier of daar hebben misgetast, maar dat zal niet dikwijls geschied zijn; en dan vind ik die strekking in het algemeen meer nuttig en gezegend, dan betreurenswaardig en zorgwekkend. En zoo is het ook nu. Er zijn wel andere hoofdstukken van deze staatsbegrooting, waarbij ik veel meer zorge heb.

» Heb ik hier echter vroeger al eens een vriendschappelijken strijd gevoerd, Mijne Heeren, over het meer of minder, direct of indirect *productive* van sommige uitgaven, ook juist bij de behandeling van dit hoofdstuk, — ik voor mij zal dien strijd wel niet hervatten, omdat ik geloof, dat die tot geene uitkomst zal leiden; maar ik moet toch blijven betuigen, van oordeel te zijn, dat de gelden, voor dit hoofdstuk uitgetrokken, in het algemeen, onder de meest productive moeten gerekend worden. In dien geest heb ik gesproken voor 1853; in dien geest heb ik gesproken tijdens den vorigen minister van binnenlandsche zaken; in dien geest zal ik ook nu blijven spreken. Ik meen te mogen opmerken, dat ik dezelfde beginselen, wat dit hoofdstuk betreft, in deze drie perioden wedervind.

» Ik ben bevreesd voor alle overdrijving, ik ben geen ultraïst, zoo als ik meen dat de minister van justitie het niet oneigenaardig heeft genoemd; en het is daarom nooit bij mij opgekomen, Mijne Heeren, om maar onbepaald alles goed te keuren, wat in dit hoofdstuk staat. Zoodra ik overtuigd word dat ook hier gelden niet doelmatig worden aangewend, dan zal ik afstemmen. Maar omtrent dit hoofdstuk in het algemeen is mijne denkwijze tot nog toe niet ongunstig en ben ik genegen om het aan te nemen.

» Ik voorzie ééne zwarigheid. Men zou mij kunnen vragen: hebt gij ook een criterium, een maatstaf, waarnaar gij in uw oordeel te werk zult gaan bij het toestaan van bijdragen en subsidiën? Dit is eene zeer moeijelijke vraag, Mijne Heeren. Er is zoo dikwijls strijd van gevoelen over het meer of minder noodzakelijke of wenschenswaardige van dat toestaan. Het komt mij voor, dat er kwalijk een algemeene en vaste, *positive* maatstaf kan zijn, waaraan én de Regering én de Kamer zich in alle bijzondere gevallen en omstandigheden zou hebben te houden; want ik geloof, dat beide zich dan te zeer zouden binden. Maar als ik zeg, dat ik zulk een positiven maatstaf nog niet voor alle gevallen en omstandigheden gevonden heb, dan wensch ik evenwel niet te handelen zonder regelen en als naar willekeur. Maar mijn maatstaf is meer van *negativen* aard.

» Bijv., in het algemeen stel ik mij voor dat de Regering zou hebben in te krimpen wanneer 's lands middelen minder mogten veroorlooven; en tevens, dat de Regering niet doe wat even goed door de belanghebbenden zelven gedaan kan worden. En in bijzondere gevallen zou ik zwarigheid maken wanneer de betrokkenen niets of *niet genoeg* naar mijn gevoelen mogten bijdragen; ook dan zou ik zwarigheid maken, wanneer het algemeen belang of nut niet genoeg daardoor gebaat scheen te worden. Want ook met openbare werken maakt het onderscheid, of zij zijn van algemeen, van rijksbelang, dan of dit belang van meer localen aard is. Dit is een regel van billijkheid, die dadelijk in het oog valt. 't Is ook een regel van billijkheid om na te gaan of de belanghebbenden zelven genoeg doen. Maar wat hier nu weêr in beide gevallen *al of niet genoeg is*, dat is van zóó rekbaren aard, en de gevallen zijn dikwijls zóó verschillende, dat het mij ondoenlijk voorkomt om vooraf een goeden, algemeenen positiven regel te stellen. Elk geval dient wel op zich zelf beoordeeld te worden.

» En daar dit nu zoo geschiedt, daar de minister eerst zijn oordeel over elk geval laat gaan vóór hij eenige aanvrage aan de Kamer voorstelt, en elk lid der Kamer bevoegd of geregtigd is om zijn eigen oordeel daarover te vellen, zoo meen ik toch nog al eenige waarborgen voor doelmatige aanwending te vinden. Ik verlang niet dat de Regering en de Kamer ooit verder mogen gaan dan dat zij de natie te gemoet komen en ondersteunen, vooral in het opheffen van hinderpalen, in het wegnemen van belemmeringen, en alzoo medewerken om kracht en energie bij de natie zelve op te wekken. Ik begeer volstrekt niet dat de staat voor haar doe wat zij zelve kan doen. In dezen zin beschouw ik het ondersteunen van openbare werken, van onderwijs, kunsten, wetenschappen en nijverheid. Het kan hier alleen de vraag zijn, of die sommen in al de bijzondere gevallen waarbij zij worden aangevraagd, kunnen gezegd worden *doelmatig* te zijn, en dit moet bij de afzonderlijke artikelen worden uitgemaakt. Als ik thans hiermede begon, dan geloof ik dat ik de orde zou vooruitloopen of zelfs daar buiten gaan, en dit wil ik niet beproeven.

» Ik verbind met het gezegde eene andere opmerking, die er ook op volgt, in § 2 van het voorloopig verslag. Het is, omtrent *de ontwerpen van spoorwegen*. Het verslag zegt: » Sommige leden konden de overtuiging niet ontveinzen, dat het eene gevaarlijke zijde heeft, aan degenen, die hier te lande den aanleg eener spoorweglijn willen ondernemen, zoo regtstreeks het uitzigt op de ondersteuning van staatswege voor te spiegelen." 't Is, omdat dan ontwerpen konden gevormd worden, waarbij alleen het geldelijk voordeel der ondernemers, niet het nut van den lande op den voorgrond stond. 't Is hierop, dat die leden vooral hebben gedrukt.

» Die geachte medeleden hebben voorzeker de aanleiding tot deze opmerking meenen te vinden in de troonrede, bij de opening van de tegenwoordige zitting. Reeds in het antwoord op die troonrede heeft de Kamer, naar mij voorkomt, genoeg te kennen gegeven, dat zij niet te ver denkt te gaan. Maar als er nog eenige bezorgdheid mogt zijn gebleven, het komt mij voor, dat die nu toch wel zal geweken zijn, na het gezegde van den minister, in zijne memorie van beantwoording, op bladz. 2. Ik wil van dat antwoord alleen slechts dit zeggen, met het oog op een spoorweg in de noord- en noordoostelijke provinciën van ons Vaderland. Ik hoop van zulk een spoorweg, waarvoor, gelijk bekend is, de concessie is aangevraagd, en waarvan de minister zegt: » omtrent de voorwaarden voor de concessie wordt onderhandeld," dat die voorwaarden niet te zwaar mogen worden gesteld; 't zij voor deze concessie, 't zij voor eene andere, want ik heb geen persoonlijk belang bij eenige concessie boven eenige andere.

» Maar ik gevoel het belang, het hooge belang van de zaak, ook voor die vier provinciën: Friesland, Overijssel, Groningen en Drenthe; ik zal dat provinciaal belang volstrekt niet ontkennen; 't is duidelijk genoeg dat men niet gaarne van de wereld als afgescheiden wordt, tusschen alle andere mogelijke spoorwegen van Europa in. Maar ik gevoel ook het nationaal belang daarvan, om eene betere handelsverbinding te verkrijgen met Noord-Duitschland; eene verbinding niet alleen voor die noordelijke provinciën, maar oòk voor ons geheele Vaderland. En eene betere verbinding met Holland zelf, als zulk een spoorweg zich aan den Rijn-spoorweg sluit. Daarom ben ik innig overtuigd dat in zulk eene onderneming » het nut van den lande" wel degelijk betrokken is en zelfs op den voorgrond staat. Ik kan ook niet gelooven, dat anderen alleen zullen denken: zalig zijn de bezitters! maar dat ze ons wel zullen willen ondersteunen, zooveel als billijk is, om geheel Nederland toch eindelijk in dat voorregt te doen deelen.

» Ik zal in geene nadere ontwikkelingen treden, Mijne Heeren, want er is door de Regering nog geenerlei ondersteuning bij de Kamer aangevraagd. Eene nadere ontwikkeling van denkbeelden kan dus *dan eerst* ter sprake komen. Ik heb gemeend dit alleen te moeten opmerken naar aanleiding van de gewisselde stukken. Slechts zou ik nog wel van de Regering inlichting willen ontvangen, of zij ook iets naders vernomen heeft omtrent de gezindheid van Hannover, wat betreft eene eventuele aansluiting met ons in Oost-Friesland."

Behalve de heer *Blaupot ten Cate*, hebben ook nog de heeren *van Deinse*, *Storm van 's Gravesande*, *van Nispen*, *Dirks*, *Gevers Deynoot*, en *Thorbecke* inlichtingen gevraagd over het plan der Regering in het bevorderen van den aanleg van spoorwegen in ons land.

De *minister van binnenlandsche Zaken*, die zich reeds in de zitting van Maandag over de spoorweg-aangelegenheden had uitgelaten, gaf, toen uit den aandrang om meerdere inlichtingen bleek, dat de Kamer zich nog niet genoegzaam ingelicht achtte, in de zitting van Dingsdag een geheel overzigt van den stand dezer zaak. In antwoord op de algemeene aanmerking van den heer *Dirks*, geeft de minister te kennen, dat hij geheel de meening van dat lid deelt in betrekking tot de uitbreiding der spoorwegen en het belang, om waar de toestand van 's lands geldmiddelen dit even gedoogt, de verschillende ondernemingen op dit stuk zoo noodig te ondersteunen. De Regering hoopt dan ook eerlang de vereischte voordragten te doen om zoodanige ondersteuning te verleenen, ten einde over het geheele land die spoorwegen kunnen worden aangelegd, waardoor de verschillende deelen des rijks in verbinding zullen worden gebragt. Toen z. exc. aan het bewind kwam, was het reeds zijn voornemen de noodige lijnen te doen opnemen door de beambten van den waterstaat, om zoodanig spoorwegnet te kunnen tot stand brengen. Er waren evenwel verschillende aanvragen gedaan, die de hoop deden ontstaan, dat een groot deel van dat werk door bijzondere ondernemingen zou worden aangelegd.

Een *eerste* en voorname spoorweg is die van Vlissingen naar Venlo. Na vele onderhandelingen, hierover gevoerd, is de uitvoering van dien weg niet lang meer twijfelachtig en zal die wel stellig tot Vlissingen doorloopen.

De *tweede* en *zeer* gewigtige weg is die van Amsterdam naar het Nieuwediep. Z. exc. refereert zich dienaangaande geheel aan den heer *Rochussen*, die gezegd had, dat die spoorweg tot stand zal komen.

De *derde* die van Sevenaer naar Rheine, in verbinding met den Rijn-spoorweg en verder met Hannover, belooft de beste uitkomsten. Als de weg van Sevenaer naar Rheine zal gereed zijn, mogen wij ons vleijen, dat die spoedig aan Hannover zal worden aangesloten, met het oog op de bereidverklaring van de Hannoversche regering om daarover onderhandelingen te openen.

De minister komt thans op de belangrijke aanvragen tot aanleg van spoorwegen in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel. Er zijn deswege verschillende aanvragen geschied; eene waarbij garantie van rente was gevraagd, doch waarin de Regering meende niet te kunnen treden. De latere aanvragen konden niet in overweging worden genomen, zoolang de onderhandelingen met anderen nog aanhangig waren. Het voornemen bestaat intusschen om in nadere onderhandeling te treden over de rigting, die voor de steden, waardoor die wegen loopen zullen, het meeste voordeel zal aanbieden. Hij hoopt, dat die leden der Kamer, welke het meest bekend zijn met de localiteiten, hem in de bepaling dier rigting zullen willen te hulp komen. Over het benoodigde subsidie zal later een voorstel aan de Kamer worden gedaan. Die spoorweg zal zich ook aansluiten aan den Ned. Rijn-spoorweg.

Er zijn verder op dit oogenblik aanhangig twee aanvragen, door het Pruissische Gouvernement aan de Ned. Regering gedaan, en daarover zijn de onderhandelingen nog loopende. Het betreft een weg van Crefeld naar Nijmegen, en een van Venlo tot Viersen, om zich dáár aan het Pruissische spoorwegnet tusschen Rijn en Maas aan te sluiten. Wanneer die twee wegen tot stand zullen zijn gekomen, zal alzoo van twee nieuwe zijden de Nederlandsche spoorweg in verbinding met Duitschland worden gesteld.

De minister doet ten slotte nog opmerken, dat, indien men in Duitschland prijs stelt op eene aansluiting aan de Nederlandsche wegen, daarbij wordt gedacht aan eene meer gereede gemeenschap met de zee; en hij wijst alzoo op de noodzakelijkheid om daarin, zoowel van de zijde van Amsterdam, als van Rotterdam, te voorzien.

De heer *Vegilin van Claerbergen* zegt met genoegen de inlichtingen van den minister nopens de spoorwegen, te hebben gehoord. Ten opzigte van de Noordelijke en Noordoostelijke spoorwegen merkt hij nog op, het eens te zijn met den heer *van 's Gravesande*, nopens het groote belang dier spoorwegen, als ook dat deze niet zonder subsidie tot stand kunnen komen. Hij verschilt echter nopens de rigting; hij gelooft dat de lijn van Harlingen naar de Hannoversche grenzen niet zooveel afkeuring verdient. Na de verklaringen des ministers, kan hij echter in de zaak berusten. Eene tweede bedenking geldt het aangemerkte, dat de tegenwoordige concessionaris niet bij magte zou zijn de zaak uit te voeren. Dat moet hij tegenspreken. Velen zijn van meening, dat de concessie juist in regte handen is, dat daarvan ook reeds de bewijzen zijn gegeven. Maar ook deze spoorweg moet door buitenlandsch geld tot stand komen, en de geldcrisis heeft daarop een nadeeligen invloed uitgeoefend. Als die zal zijn uit den weg genomen, dan zal de concessionaris ook bij magte zijn, aan de zaak uitvoering te geven.

De heer *Bieruma Oosting* bestrijdt den vorigen spreker in diens opmerking, dat men moet letten op het *point de départ* tusschen Harlingen en de Hannoversche grenzen; dit is juist als men de linie beschouwt bloot als een middel tot vervoer van handelsartikelen, maar zij kan tevens worden aangemerkt als een middel tot onderlinge communicatie der ingezetenen, en dan is een belangrijk gedeelte van Groningen en Friesland en geheel Drenthe uitgesloten. Dit is van te meer belang, na de verklaring der Regering op heden morgen, dat er eenig vooruitzigt bestaat omtrent eene aansluiting met Hannover. Deze verklaring, ofschoon geene bepaalde toezegging, heeft reeds veel voor bij hetgeen verleden jaar door den toenmaligen minister gezegd is, toen dergelijke vraag bepaald ontkennend is beantwoord. Bij eene aansluiting zou het project door den heer *Vegilin* aangegeven, een groote misslag zijn. Spreker hoopt, dat als de concessionaris voor de uitbreiding niet bij magte mogt zijn, hetgeen hij niet wil beslissen, de Regering alsdan tusschen beide mogt komen, en zoodanige hoogst nuttige zaak ondersteunen.

De heer *Thorbecke* betwist bepaaldelijk, wat aangaat de Noord-oostelijke spoorwegen, het argument, dat men, omdat men met eene vereeniging onderhandelt, de andere aanvragen moet afwijzen. De aanvragers, door spr. bedoeld, verlangen volstrekt geene garantie of subsidie van rijkswege, maar spr. weet, dat zij, waarmede men nu in onderhandeling is, wel subsidie zullen vorderen. Wat nu het subsidiën-stelsel zelve aangaat, zoo zegt spr., dat wij spoorwegen moeten hebben, en als die niet anders kunnen aangelegd worden dan door het verleenen van subsidiën, welnu, dan zal spreker daartoe medewerken; maar onder ééne voorwaarde: de Regering moet, bij de onderhandelingen, eerst alles aanwenden om de spoorwegen zonder het verleenen van subsidiën te verkrijgen; er moet nooit eerder subsidie verstrekt worden, dan wanneer aan het werk een begin van uitvoering is gegeven en wanneer het blijkt, dat het partikuliere vermogen niet toereikend wordt bevonden om het werk ten uitvoer te brengen.

De *minister van binnenl. zaken* geeft hierop nog te kennen, dat hij het eens is met den heer *Thorbecke*, dat er eerst subsidiën moeten worden verleend als de werken zijn aangevangen; maar men heeft hier omtrent den Noordelijken spoorweg met eene andere rigting te doen dan door de concessiën bedoeld is, en dan kan er wel aanleiding zijn om subsidiën toe te zeggen, alvorens er een begin van uitvoering is.

Behalve dit onderwerp, werd ook in deze zitting wederom de politiek van den minister van binnenl. zaken ter sprake gebragt. De heer *v. Hoëvell* beklaagt zich over de achterhoudendheid van den minister omtrent het openbaar onderwijs, en leidt daaruit af, dat de Kamer, naar zijn inzien, weinig reden heeft om in dat opzigt eene afwachtende houding aan te nemen.

De heer *Sloet* betreurt het, dat hij den tegenwoordigen minister, met welken hij te voren zoo zeer in vriendschap had verkeerd, geenszins geluk kon wenschen met zijne tegenwoordige betrekking. Hij is daarbij teruggekomen op de gebeurtenissen van 1853, en brengt daarmede de optreding van dit Ministerie in verband.

Ditzelfde onderwerp was ook reeds in de beide vorige zittingen bij herhaling ter sprake gekomen. De heer *Zijlker* liet zich daaromtrent in dezer voege uit:

» Het onderwerp, 't welk het hoofdpunt uitmaakt der politieke beschouwingen omtrent de gedragslijn der Regering, zoowel in 't algemeen als vooral ook in zoover dit de hoofden betreft van hoofdstukken IV en V, de kwestie van het onderwijs namelijk, schijnt mij dan ook van zoo veel gewigt, dat ik mij gedrongen gevoel om ook hierop bij de algemeene beschouwingen van dit hoofdstuk nog met een enkel woord terug te komen.

» De geachte afgevaardigde uit Leiden (de heer *Groen van Prinsterer*) schijnt, volgens zijne rede van den 22sten j.l., eenigzins verwonderd te zijn geweest over zekere allezins heusche behandeling van sommigen uit de liberale partij — en waaronder hij ook mij de eer heeft gedaan te rangschikken — van dit Ministerie. Het scheen wel veel te hebben van een verwijt, zonder dat het echter gezegd is, of dit verwijt hoofdzakelijk het Ministerie dan wel de liberalen betrof, en hetwelk daarom ook door mij in het midden zal worden gelaten.

» Met het oog op de regeling van het onderwijs vooral, heeft die geachte afgevaardigde daar toen bijgevoegd: » Waarschijnlijk wil de meerderheid dit Kabinet voor een tijd niet te hard vallen. Wel *hard*, maar niet *te hard*. En de meerderheid heeft er welligt belang bij dit Ministerie niet te hard te vallen. Doch na dezen termijn van wederzijdsche liefelijkheid, komt de tijd, althans zoodra het onderwijs komt, waarop de krijg losbarst; dan zal er geen sprake meer zijn van geven en nemen, maar van een beslissenden slag."

» Dat er ongerustheid, veel ongerustheid en onzekerheid in het land bestond omtrent de politieke beginselen waardoor dit Kabinet en inzonderheid ook de tegenwoordige minister van binnenlandsche zaken, dien men als politiek persoon weinig anders dan bij geruchte kende, zich zou laten geleiden en vooral ook wat de groote zaak van het onderwijs betreft, zal niet meer gezegd behoeven te worden; alsmede niet dat die ongerustheid allengs verminderde, na de onderscheidene verklaringen der Regering, waaruit toch genoegzaam bleek hare geneigdheid om het standpunt, hetwelk men zich althans had verbeeld dat zij vroeger had ingenomen, te verlaten, om zich langzamerhand met onze liberale beginselen, ook betrekkelijk het onderwijs, te vereenigen.

» En in zoover nu deze beschouwingen juist zijn, welke redenen zou de liberale partij dan hebben, om minder welwillend te zijn? Integendeel, Mijne Heeren, zal die welwillendheid toenemen, zal de Regering een krachtigen steun vinden aan de liberaal-constitutioneel-gezinde partij, zoodra het nader blijkt dat deze zich niet heeft vergist; zoodra het nader blijkt, dat in de weldra te verwachten wet tot regeling van het onderwijs die beginselen zijn vervat, welke haar, volgens art. 194 der grondwet en de bestaande behoefte, moeten beheerschen.

» En wanneer het openbaar onderwijs daar aan de aanhoudende zorg der Regering is opgedragen, zoodat er overal van overheidswege openbaar lager onderwijs worde gegeven, aldus ingerigt, dat in die staatsschool geene godsdienstige begrippen worden gekwetst, waarnaast de vrijheid van onderwijs staat uitgedrukt, — dan geloof ik, dat hier toch wel geene andere dan eene gemengde school, zoo als die sedert 1806 heeft bestaan, kan zijn bedoeld; dat onmogelijk de meening kan zijn geweest om de bestaande gemengde school overal van staatswege in staats-secten-scholen te versnipperen.

» Zoo er echter nog eenig bewijs noodig ware voor de kracht der waarheid van de liberale beginselen en het nationale van die liberale denkwijze in ons land, dan zou dit wel niet beter te geven zijn dan in 't geen er in den loop van het jaar 1856 uit een politiek oogpunt in dit land is voorgevallen.

» Die beginselen zijn zoo krachtig, dat zelfs het talentvolle hoofd der zich noemende anti-revolutionairen op den duur al de kracht van zijn geest noodig zal hebben, om zonder transactie met den tijdgeest staande te blijven, dat het althans wel ten eenen male onmogelijk schijnt te zijn geworden om alle leden zijner partij en die hieraan door geestverwantschap nauw zijn verbonden langer bijeen te houden, zoodat het zelfs te bezien zou staan, of de stroom des tijds hem zelven niet zou medevoeren, zoodra zijne kracht tot handelende in plaats van immer sloopende kracht ware verheven; — omverre werpen zou het hem — toch altijd in weerwil zijner groote talenten; indien hij mogt blijven pal staan, om dien steeds voortgaanden stroom, die altijd werkzame kracht van vooruitgaande beweging, in zoover die niet met zijne overtuiging strookt, te willen tegenhouden of keeren; het is juist die vooruitgang, welke zigtbaar in het plan der Voorzienigheid ligt.

» Dat er echter, ten gevolge van zoo vele merkwaardige gebeurtenissen en schokken als er in den laatsten tijd zijn voorgevallen, ongerustheid door het land werd verspreid, wie zal dit onnatuurlijk vinden, Mijne Heeren?

» De antecedenten toch betrekkelijk de leden, waaruit dit Kabinet is zamengesteld, gelijk ook die van den heer minister van binnenlandsche zaken, hetzij dezelve minder of meer openbaar of algemeen bij de natie bekend waren, ook alleen maar in zoover die hier reeds zijn genoemd, als: het gesprokene in deze Kamer, de onderteekeningen der gedachte petitiën tegen het vroeger ontwerp voor 't onderwijs, het courantengeschrijf in sommige dagbladen, hetzij dan in reactionaire, anti-revolutionairen of meer conservatieven geest, — deze antecedenten moesten toch wel aanvankelijk ten minste voedsel geven tot eenige ongerustheid bij het liberaal-gezinde Nederlandsche volk, vooral ook in betrekking tot de regeling van 't onderwijs; verkleefd als het was aan de nationaal geworden gemengde school, als vrucht der liberale beginselen van 1789 en der wet, in dien geest, van 1806.

» De beweging, verwekt tegen de beginselen welke alleen de gemengde school kunnen beheerschen en waartoe op nieuw de opwekking der kerkelijke hartstogten door de welbekende factie dienstbaar werd gemaakt, betrof dan ook minder de kiezers in 't algemeen, dan wel dezulken die hiermede welligt hun eigen voordeel meenden te doen, of die werkelijk, volgens overtuiging, de gemengde school als een noodzakelijk kwaad beschouwden; — maar vooral is voor het oogmerk, de vernietiging der gemengde en het daarstellen van gesplitste sectenscholen, bewerkt en in beweging gebragt » het volk 't welk achter het kiezersvolk staat" en waartoe op vele plaatsen door de drijvers middelen van misleiding zijn gebezigd, die ik niet kwalificeren, maar waarvan ik alleen dit zeggen zal, dat niet zelden tot aandrang werd gebezigd, dat er alleen de keus werd gelaten om petitiën te teekenen of de kinderen tot onchristelijk ongeloof, materialismus, het heidendom of uitsluitend voor de Roomsche kerk, in die godsdienstlooze of liever alle godsdienst vijandige scholen te doen vormen en opvoeden!

» De adressen zelfs, met hunne onderteekeningen en kruisjes als ze waren, toonen reeds genoegzaam de hoofdwerkplaats aan voor het in beweging brengen en het verontrusten der gemoederen. Evenwel geloof ik ook toch, dat zelfs het volk 't welk achter het kiezersvolk staat, voor een groot gedeelte ten minste, gezond verstand genoeg bezit om de misleiding te beseffen, zoodra het slechts eenigermate tot nadere bezinning en nadenken komt en de opwinding van 't oogenblik, zoo gemakkelijk verwekt, omdat het meestal van eene zijde werd gekweekt, waarop het gewoon is vertrouwen te stellen en ook behoorde vertrouwen te kunnen stellen, zoodra die tijdelijke opwinding slechts voorbijgetrokken en ook dat gedeelte van 't volk tot bedaard nadenken en bezinning zal zijn gekomen.

» Ten gevolge van de verklaringen der Regering, zoo bij monde van den heer minister van justitie als van binnenlandsche zaken, omtrent het lager onderwijs, heeft zij zich wel het ongenoegen berokkend van den geachten afgevaardigde uit Leiden, die daarom dit Kabinet, ingewikkeld althans, van ondankbaarheid schijnt te beschuldigen, dewijl hetzelve zijn ontstaan aan zijne partij te danken zou hebben, vergezeld gaande van eene bedreiging — ik neem hier de eigene woorden over van den geachten afgevaardigde uit Leiden — dat het, met haar brekende, zich niet zal staande houden, » tenzij het dobbere op den stroom van beginselen die een ander belijdt, of dat het in een systeem vervalle hetzij van apaisement, hetzij van verzoening, waarbij men den olijftak aanbiedt in het uur van den onvermijdelijken strijd."

» Dit verschijnsel, Mijne Heeren, en die verklaringen zijn intusschen wel in staat onze ongerustheid omtrent de beginselen der weldra te verwachten wet op 't onderwijs althans te doen verminderen.

» Aanvankelijk meende de Regering zich boven de partijen te moeten plaatsen: de geachte afgevaardigde uit Leiden heeft hiervan gezegd, dat eene Regering, welke zich boven de partijen wil plaatsen, ligt gevaar loopt onder dezelve en dus onder den voet te geraken.

» Daarna schijnt de Regering zich tusschen de partijen te hebben geplaatst; de portretten, zoo als zij gemeend heeft die van de linker- en regter zijde te moeten teekenen, zijn zeker — het is bereids aangemerkt — alles behalve aantrekkelijk: evenwel, volgens de reeds bloot gelegde leidende beginselen der Regering, schijnt het wel dat zij geneigd is om voortaan meer de eerste dan laatstgenoemde zijde te kiezen.

» Er is bij deze Regering vooruitgang — ook dit is bereids aangewezen en behoeft dus niet te worden herhaald, — een sterk in 't oog loopende vooruitgang te bespeuren, in het naderkomen tot de liberale begrippen en beginselen, waardoor dan ook meer en meer de vrees schijnt te kunnen verdwijnen voor de organisatie van een anti-nationaal schoolwezen.

» Uit dat standpunt heb ik de zaak beschouwd, Mijne Heeren, althans tot j.l. Zaturdag, in de meening, dat de heer minister van justitie, als hoofd van dit Kabinet, ook de algemeene gedachte, het regeringsbeginsel van hetzelve, uitdrukte.

» De rede van den geachten afgevaardigde uit Zwolle, die mij van zoo helder inzigt omtrent zaken, personen en drijfveren hunner handelingen scheen te getuigen, is toen echter bij mij niet zonder indruk gebleven.

» Indien het mij nu nader kwam te blijken, dat een vermoeden waarheid was, dat niet de heer minister van justitie, dien ik tot nog toe om zijne eerlijke, opregte en waarlijk het goede voor zijn land willende bedoeling, althans persoonlijk hoogacht, dat die minister niet langer aan 't hoofd zou staan van dit Kabinet, maar dat diens beginselen zijn weggecijferd, alleen om plaats te maken voor die van den heer minister van binnenlandsche zaken; mogt het verder uit den loop der discussiën nader blijken, dat die minister niet zoo geheel vreemd ware geweest aan de coalitie van April 1853, die onophoudelijk in het duistere schijnt te hebben voortgewerkt, en die eindelijk, om een' slag te slaan, voor het bereiken van haar oogmerk een voorwerp vond in het voorgesteld ontwerp van wet op het lager onderwijs, en daartoe vooral, in haar petitionnement, bezigde een aanval op de gemengde school, — mogten dergelijke vreemdens — 't geen ik echter niet wensch en ook niet gaarne wil gelooven — zich evenwel bevestigen, en die tot nog toe duistere zaak door den heer minister van binnenlandsche zaken, in zoover het hem betreft, niet genoegzaam kunnen worden opgehelderd, — gelijk ik thans tevens nog behoefte gevoel aan ophelderingen omtrent het onderwijs en deszelfs regeling, en die niet tot mijne geruststelling ontvangende, — dan, Mijne Heeren, ja dan zou het mij, voor 't minst genomen, hoogst bezwaarlijk kunnen vallen om mijne stem voor dit hoofdstuk uit te brengen en daardoor den minister van binnenlandsche zaken in staat te stellen, om nog voor een jaar het staatsbeleid in handen te houden."

Nadat deze algemeene beraadslagingen gesloten waren zijn de overwegingen over de onderscheidene onderdeelen van het hoofdstuk gevoerd.

De 1ste afdeeling (*kosten van het departement*) en de daartoe behoorende artt. 1 tot 4 werden zonder beraadslaging goedgekeurd.

Ook de IIde afdeeling (*kosten van het bestuur der provinciën*) en de daartoe behoorende artt. 5 tot en met 49 werden achtereenvolgens zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

De art. 50 en 51 van de IIIde afdeeling (*Nationale militie en schutterijen*) leverden geen stof tot overweging.

Bij de IVde afdeeling (*medische politie*) gaf art. 53, » Wering van epidemische en besmettelijke ziekten en bevordering der koepokinenting", aan den heer *Westerhoff* aanleiding om aangaande dit onderwerp eenige beschouwingen in het midden te brengen, die door den minister van binnenlandsche zaken beantwoord werden.

Na de aanneming der tot deze afdeeling behoorende artikelen, had eene korte beraadslaging plaats over artikel 63 der Vde afdeeling (*verdere uitgaven betrekkelijk het binnenlandsch bestuur*) luidende: » Onderstand aan gemeenten die buiten staat zijn in alle of sommige kosten harer huishouding behoorlijk te voorzien *f* 10,000", tusschen de heeren *Thorbecke*, *van Nispen van Sevenaer* en den *minister van binnenlandsche zaken*. In stemming gebragt wordt art. 63 verworpen met 37 tegen 23 stemmen.

De beraadslaging over afdeeling VI (*waterstaat en publieke werken*) zijn tot de volgende zitting uitgesteld.

Zitting van Woensdag den 3den December.

In de zitting van heden is, naar aanleiding van het afwijzend besluit van gisteren, een nieuw art 63 voor hoofdstuk V voorgedragen, waarbij wordt aangewezen *f* 6500 voor de behoeftige gemeenten, en daaronder *f* 3500 voor die van het Haarlemmermeer.

Bij het vervolg der beraadslagingen over de bijzondere art., zijn die van 64 tot en met 78 aangenomen.

Daarna is de beraadslaging geopend over art. 79 » subsidiën aan besturen enz. voor de bekostiging van werken."

Nadat de heer *Bosscha* met veel lof gewaagd heeft van het verslag der enquête wegens het Zwolsche diep, bespreekt de heer *v. Bosse* het stelsel van subsidiën door de Regering aangenomen. Hij meent, dat men thans hier te lande het voorbeeld volgt van lieden die, na een geruimen tijd in bekrompene omstandigheden te hebben geleefd, eene erfenis bekomende, hunne verteringen op eenmaal te veel uitzetten. Hij maakt zich o.a. zeer beducht over belangrijke suppletoire begrootingen, ter zake van in Groningen te ondernemen waterwerken.

De minister antwoordt hierop, dat het bekend is, dat in de provincie Groningen veel door de ingezetenen zelve gedaan wordt, en dit maakt de ondersteuning van Regeringswege wenschelijk. De vorige minister heeft eene toezegging voor één millioen gedaan, als de provincie en de gemeenten het hare ook bijdragen. Er zijn eenige leden der provinciale staten van Groningen bij hem geweest, die hem aangetoond hebben, dat er nog 12 ton noodig waren; hij heeft, met het oog op het belang der zaak, toegezegd alles te doen om het verleenen van zoodanig subsidie te bevorderen.

De heer *van Akerlaken* acht mede het subsidiestelsel, dat het plan van den minister schijnt te zijn, hoogst gevaarlijk. De aandrang zal zoo groot zijn, dat de minister daaraan geen gevolg zal kunnen geven. Men lette maar, hoe reeds van alle kanten om concessie voor spoorwegen gevraagd is, en op het plan des ministers, gisteren ontwikkeld. De heer *Westerhoff* heeft reeds voor twee jaren dat systeem bestreden, en noemde den minister de groot-aalmoezenier. Spr. vraagt ook of niet onze onafhankelijke positie medebrengt, dat men niet al te rijk zij met beloften van het geven van subsidiën.

De heer *Blaupot ten Cate* is verwonderd, dat de heer *van Bosse* zoo zeer tegen het subsidie voor Groningen gestemd is; hij kent zich vrij van alle provincialismus, maar de vraag is alleen of het subsidie doelmatig is. Overigens kan het plan nog niet beoordeeld worden, want het is nog niet tot rijpheid gekomen.

De heer *Sloet tot Oldhuis* gelooft, dat de overvloed in de schatkist, althans voor een deel, doelmatiger zal besteed worden voor publieke werken, dan uitsluitend voor amortisatie. Spr. ziet in den aandrang om subsidie, een streven tot ontwikkeling van het industriëel leven in het geheele Vaderland, en ziet niet in, dat men over dien aandrang bekommerd behoeft te zijn. Wat het subsidie betreft, aan Groningen toegedacht, wenscht spr., dat de leden, alvorens nu reeds dit subsidie te veroordeelen, zullen nagaan, welke enorme offers Groningen bereid is aan te wenden tot verbetering van zijnen waterstand.

De heer *van Hoëvell* zegt, dat de plannen nopens de kanalisatie in Groningen hem bekend zijn; het is hem voorgekomen, dat die werken niet alleen zijn in het belang van Groningen, maar ook van het rijk. Eéne zaak heeft hem echter verwonderd. Volgens den heer *ten Cate*, is het plan nog niet tot volkomen rijpheid gebragt, en nu vraagt hij, hoe het dan mogelijk is, dat de minister van binnenlandsche zaken nu reeds zegt, dat er eerst een millioen en nader 12 ton is toegezegd? Dat kan eerst, naar zijne meening, plaats hebben, als de plannen tot rijpheid zijn gekomen. Hij is de zaak zeer genegen, maar betreurt het, dat nu reeds zulke toezeggingen zijn gedaan.

De heer *ten Cate* zegt, dat het plan slechts in hoofdtrekken bekend is, maar in de uitvoering is alles nog niet juist omschreven, zoo lang men niet wist, of er subsidie zou verleend worden.

De heer *van Bosse* zegt, dat hij de Kamer volstrekt niet ongunstig wilde stemmen tegen het plan, dat hij zeer toejuicht, maar hij vroeg alleen, of het subsidie niet zijn op de begrooting.

De *minister* merkt op, dat het niet waarschijnlijk is, dat het subsidie voor de kanalisatie in Groningen, in het volgend voorjaar noodig zal zijn, maar daaruit volgt nog niet, dat de toezegging ontijdig was; deze moest van invloed zijn op de verrigtingen der commissiën met deze zaak belast. Overigens herinnert hij, dat de toezegging om eerst een millioen en nader van 12 ton te geven, niet door denzelfden persoon is gedaan; het millioen was door zijn voorganger toegezegd; zoo heeft hij de zaak gevonden. Bij het verleenen van subsidiën is het rigtsnoer de werkelijke behoefte, maar niet zoo zeer de gelijkmatige verdeeling.

Art. 79 wordt daarop *goedgekeurd*, even als art. 80 en 81.

Alsnu komt in beraadslaging het gewijzigd art. 63, ten bedrage van *f* 6,500 (voor onderstand aan behoeftige gemeenten) in plaats van *f* 10,000.

De heer *ter Bruggen Hugenholtz* wil de kwestie van het Haarlemmermeer ongeprajudicieerd laten; hij stelt dus voor de som te bepalen op *f* 3000, en geene bijdrage aan de gemeente Haarlemmermeer te verleenen.

Dit amendement wordt *aangenomen* met 32 tegen 30 stemmen. Het aldus gewijzigd artikel wordt daarna *goedgekeurd*.

Thans is aan de orde Afdeeling VII, betrekkelijk het onderwijs.

De heer *de Kempenaer* verklaart, dat hij het aftreden van het vorige Bewind heeft betreurd, en er aan twijfelt of de thans aan het bestuur zijnde bewindsman wel bij magte zal zijn om in de bestaande behoefte te voorzien en aan de ontevredenheid, welke ten aanzien van dit onderwerp wordt bespeurd, die, naar zijn inzien wel eens door onrust zou kunnen worden gevolgd, een einde te maken. Hem is voorgekomen, dat het bewind in dat opzigt meer bedrijvigheid had kunnen en moeten betoonen, en hij heeft den minister vergeleken bij een geneesheer, die, geroepen om een zwaren lijder te genezen, naar Oost en West schrijft ten einde geneesmiddelen tot dat einde te erlangen, en zich verder niet om den lijder bekommert.

(In de zitting van Vrijdag heeft de minister van binnenl. zaken verklaard, *dat, zoo zijne krachten en gezondheid het veroorloven, binnen drie maanden wetten op het hooger, middelbaar en lager onderwijs, als even gedoeld door de grondwet voorgeschreven, zullen worden ingediend.*)

Te Groningen, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.